

PRESADZOVANIE PRÁV OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI NA

SLOVENSKU

Prístup zohľadňujúci ľudské práva

HUMAN
RIGHTS LEAGUE
LIGA ZA ĽUDSKÉ PRÁVA

Európska komisia: Directorate-General Home Affairs
program Prevencia a boj proti kriminalite

NETHERLANDS HELSINKI COMMITTEE

PRESADZOVANIE PRÁV OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI NA SLOVENSKU

Prístup zohľadňujúci ľudské práva

Autorky

Alexandra Malangone, MA., MSc.

JUDr. Katarína Gešková, PhD.

JUDr. Katarína Fajnorová

Editor:

Mgr. Markéta Doležalová

Táto publikácia vznikla ako súčasť projektu "Presadzovanie práv obetí obchodovania s ľuďmi v Bulharsku, Rumunsku a na Slovensku, s dôrazom na právnu pomoc - Prístup zohľadňujúci ľudské práva" - Promotion of the Rights of Trafficked Persons in Bulgaria, Romania and Slovakia with Emphasis on Legal Support – A Human Rights-Based Approach", ktorý sa realizuje v Holandsku, Bulharsku, Rumunsku a na Slovensku a je podporený z prostriedkov Európskej únie Prevencia a boj proti kriminalite (Prevention of and Fight against Crime – ISEC) partneri, HOME/2011/ISEC/AG/4000002581. Partnermi projektu sú: Netherlands Helsinki Committee (Holandsko), ANIMUS Association Foundation (Bulharsko), Ruse Catholic Organization "Caritas" (Bulharsko), The Human Rights League (Slovensko), ADPARE (Rumunsko) and Association Pro Refugiu (Rumunsko).

ISBN 978-80-971002-5-4

Národná správa

Prehľad súčasnej národnej legislatívy
týkajúcej sa práv osôb, ktoré sa stali
predmetom obchodovania s ľuďmi

Liga za ľudské práva
Bratislava, 2013

OBSAH

0	Predslov	6
1	Fakty a čísla	10
2	Trestné právo	12
3	Postavenie obete v trestnom konaní	19
4	Prístup k právnej pomoci/právnemu zastupovaniu	23
5	Práva obetí	32
6	Právo na informácie	35
7	Právo obete rozhodnúť sa, či bude spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní	36
8	Právo na ochranu súkromia a právo na osobnú bezpečnosť	37
9	Právo na podanie svedeckej výpovede a právo na rešpektovanie ľudskej dôstojnosti	43
10	Právo na ochranu fyzickej integrity	43
11	Právo na odškodnenie	43
12	Ochrana obetí obchodovania s ľuďmi pred zaistením	50
13	Lehota na zotavenie a reflexiu	54
14	Tolerovaný, trvalý, a humanitárny pobyt	57
15	Navrátenie a opatrenia proti opätovnému zobchodovaniu osoby	63
16	Šiesta časť- Iné otázky	66

PREDSLOV

Táto správa je vypracovaná ako súčasť trojročného projektu „Podpora práv obetí obchodovania s ľuďmi v Bulharsku, Rumunsku a na Slovensku s dôrazom na právne poradenstvo- založená na ľudsko-právnom prístupe“. Správa poskytuje prehľad súčasnej národnej legislatívy týkajúcej sa postavenia osôb, ktoré sa stali predmetom obchodovania s ľuďmi v trestnom, občiansko-právnom a správnom konaní a ich práv, predovšetkým právom na právnu pomoc a ochranu ich práv ako obetí a svedkov, nevynímajúc právo na odškodnenie. Správa sa zameriava jednak na legislatívu týkajúcu sa právneho postavenia obchodovaných obetí /svedkov obchodovania s ľuďmi, a jednak na implementáciu týchto ustanovení v praxi podľa skúseností NGO a obetí. Taktiež je venovaná pozornosť národnej definícii obchodovania s ľuďmi a jej aplikovanie v praxi. Osobitný dôraz sa kladie na poskytovanie ochrany bez akejkoľvek diskriminácie všetkým potenciálnym obetiam, zahŕňajúc i osoby pracujúce v sex biznise, ako i osoby vykorisťované na iný účel ako je prostitúcia.

Aj napriek zvyšujúcemu sa povedomiu, že obchodovanie s ľuďmi a vykorisťovanie ľudských bytostí na účel nútenej práce či otroctva predstavujú závažné porušenie ľudských práv, štáty sa zameriavajú na stíhanie a potrestanie páchatel'ov, zatiaľ čo ochrana práv obchodovaných obetí zostáva bokom. Často sú obeť vnímané len ako osoby nápomocné k stíhaniu páchatel'ov, ktoré podávajú svedeckú výpoveď voči ich vykorisťovateľom, a neberie sa ohľad na ďalekosiahle dôsledky takéhoto výsluchu na ich súčasný a budúci psychický stav, bezpečie a život.

Nedostatočný prístup obchodovaných obetí k právnomu poradenstvu a právnej pomoci predstavuje jeden zo spoločných problémov v mnohých krajinách, nevynímajúc Bulharsko, Rumunsko či Slovenskú republiku. V legislatívach štátov chýba adekvátny systém, ktorý by zabezpečil obetiam prístup k informáciám o relevantných súdnych konaniach a o ich právach, a to už od prvého kontaktu s inštitúciami. Veľmi málo právnikov je kvalifikovaných na prácu s obchodovanými osobami. Právna pomoc poskytovaná štátom je zriedkavá. Ak aj obeť majú právo na náhradu škody, táto im je v praxi málokedy priznaná a ak aj dôjde k priznaniu náhrady škody, často nie je vymožiteľná. Ustanovenia o ochrane obetí nie sú efektívne využívané. Subjekty v súdnom systéme, ako polícia, vyšetrovatelia, právnici a sudcovia majú málo vedomostí o obchodovaní s ľuďmi a o jeho psychologickom a sociálnom pôsobení, či o vplyve na zdravie obetí. Obete čelia mnohým bariéram v prístupe k spravodlivosti a trestné konanie často vedie k druhej viktimizácii. Taktiež mimovládne organizácie nedisponujú osobami vyškolenými na poskytovanie právneho poradenstva a majú len obmedzené finančné prostriedky na zabezpečenie právnej pomoci a právneho zastupovania.

Účelom tohto projektu je čeliť vyššie zmieňovaním problémom. Jeho cieľom je:

- zvýšiť povedomie právnikov a sociálnych pracovníkov o obchodovaní s ľuďmi, jeho vplyvoch a o právach obchodovaných osôb
- zvýšiť prístup obetí k právnomu poradenstvu, pomoci a k právnomu zastupovaniu v trestnom a inom právnom konaní
- zvýšiť kapacitu mimovládnych organizácií a sociálnych pracovníkov v poskytovaní právnych informácií a poradenstva obchodovaným osobám
- zvýšiť kapacitu mimovládnych organizácií, aby účinne presadzovali ochranu a podporovanie práv obchodovaných osôb ako obetí a svedkov závažnej trestnej činnosti a porušovania ľudských práv.

8

Prvým krokom tohto projektu bolo zmapovanie súčasnej situácie ohľadom postavenia obchodovaných osôb v občiansko-právnom, trestnom a správnom konaní. Na účely výskumu bol vypracovaný dotazník, pomocou ktorého výskum viedol, zameraný na minimálne štandardy v zaobchádzaní s obchodovanými osobami podľa Smernice 2011/36/EÚ a Dohovoru Rady Európy o obchodovaní s ľuďmi a iných medzinárodných štandardov. Výsledkom výskumov sú národné správy o súčasnej situácii v Bulharsku, Rumunsku a na Slovensku. Na základe týchto správ sa uskutočnia školenia sociálnych pracovníkov a právnikov a správy budú slúžiť ako základ pre lobbying a advokáciu s partnerskými mimovládnyimi organizáciami. Výsledky národných výskumov budú taktiež diskutované pri stretnutiach za okrúhlym stolom s príslušnými zainteresovanými stranami, vrátane orgánov presadzovania práva, sudcov a prokurátorov.

Z každej krajiny bude vyškolených 15-20 sociálnych pracovníkov za účelom poskytovania základného právneho poradenstva a informácií obchodovaným osobám. Taktiež budú v každej krajine prebiehať školenia 20 právnikov zamerané na poskytovanie právnej pomoci obchodovaným osobám a ich zastupovanie a na ochranu ich záujmov a v občiansko-právnom, trestnom a správnom konaní. Za školeniami budú nasledovať stretnutia na rozličné témy, podľa národnej situácie, ktorých cieľom bude vytvoriť sieť sociálnych pracovníkov a právnikov/advokátov schopných poskytnúť právne poradenstvo, právnu pomoc a zastupovanie obchodovaným osobám, ktorá bude aj naďalej pôsobiť po skončení projektu.

V rámci projektu bude taktiež vypracovaný informačný leták pre obchodované obeť, ktorý ich bude informovať o ich právach a o vyškolených právnikoch/advokátoch, ktorí im môžu poskytnúť právnu pomoc a zastupovanie. Leták bude distribuovaný osobám a inštitúciám prichádzajúcich do kontaktu s potenciálnou obeťou, ako sú neziskové organizácie, polícia, úrady práce a podobne.

Okrem školení sociálnych pracovníkov a právnikov bude taktiež vypracovaný model, podľa ktorého bude prebiehať systematické monitorovanie súdnych pojednávaní zamerajúce sa na zaobchádzanie s obeťou/svedkom a na ochranu ich práv a záujmov. Monitorovanie budú uskutočňovať špeciálne vyškolení študenti práva. Výstupy z monitorovania budú slúžiť ako odporúčania pre kompetentné strany na zlepšenie zaobchádzania s obeťami vo všetkých troch právnych systémoch v súlade s relevantnými európskymi a medzinárodnými štandardami. Spoločne zhrnutie národných správ a výsledkov monitorovacieho procesu, ktoré identifikujú spoločné problémy, bude slúžiť pre regionálnu advokáciu.

V treťom roku projektu sa uskutoční školenie spolupracujúcich NGO zamerané na lobbying a advokáciu za účelom využitia výsledkov projektu v národnom, regionálnom a medzinárodnom lobbyngu a advokácii s cieľom posilnenia postavenia v občiansko-právnom, trestnom a správnom konaní. Za školením budú nasledovať stretnutia s médiami, stretnutia za okrúhlym stolom s kompetentnými stranami, či medzinárodnými expertmi, výber vyškolených právnikov a rôzne iné aktivity podľa situácie v tej ktorej krajine.

Holandský helsinský výbor,
Julia Koster
Marjan Wijers

NETHERLANDS HELSINKI COMMITTEE

FAKTY A ČÍSLA

	Počet súdnych prípadov	Konanie prvého stupňa	Odvolacie konanie	Konanie na Najvyššom súde
2011	2	1	1	-
2012	3	3	-	-

Zdroj: Informačné centrum na boj proti obchodovaniu s ľuďmi a prevenciu kriminality

1. O akú konkrétnu formu vykorisťovania v týchto prípadoch išlo (napr. prostitúcia, domáca práca, práca na stavbách, atď.)? V koľkých prípadoch išlo o cezhraničný zločin?

	Prostitúcia	Iné oblasti	Na území SR	Cezhraničný
2011	Sexuálne vykorisťovanie	Údaj nie je k dispozícii	Údaj nie je k dispozícii	Údaj nie je k dispozícii
2012	-	Nútená práca, obchodovanie s deťmi	Údaj nie je k dispozícii	Údaj nie je k dispozícii

Zdroj: Informačné centrum na boj proti obchodovaniu s ľuďmi a prevenciu kriminality

2. Koľko obetí bolo zahrnutých v týchto konaniach pred súdom? Rozlišujte medzi ženskými a mužskými obeťami, dospelými a deťmi a medzi vykorisťovaním formou prostitúcie a inými formami.

	Celkový počet obetí	Ženy		Muži		Prostitúcia	Iné oblasti
		Dospelé	Deti	Dospelí	Deti	Dospelí	Deti
2011	Údaj nie je k dispozícii	Údaj nie je k dispozícii	Údaj nie je k dispozícii	Údaj nie je k dispozícii	Údaj nie je k dispozícii	Údaj nie je k dispozícii	Údaj nie je k dispozícii
2012	Údaj nie je k dispozícii	Údaj nie je k dispozícii	Údaj nie je k dispozícii	Údaj nie je k dispozícii	Údaj nie je k dispozícii	Údaj nie je k dispozícii	Údaj nie je k dispozícii

Zdroj: Informačné centrum na boj proti obchodovaniu s ľuďmi a prevenciu kriminality

3. Koľko podozrivých bolo zahrnutých v týchto súdnych prípadoch?

	Celkový počet podozrivých
2011	12
2012	10

Zdroj: Informačné centrum na boj proti obchodovaniu s ľuďmi a prevenciu kriminality

4. Aký bol celkový počet identifikovaných obetí v SR v rokoch 2011 a 2012? Rozlišujte medzi ženskými a mužskými obeťami, dospelými a deťmi, slovenskými štátnymi príslušníkmi a cudzími štátnymi príslušníkmi a medzi formami obchodovania s ľuďmi.

	Celkový počet obetí	Ženy		Muži		Slovenskí štátni príslušníci	Cudzinci	Prostitúcia	Iné oblasti
		Dospelé	Deti	Dospelí	Deti				
2011	31	14	1	11	-	30	1	10	21
2012	25	16	3	6	-	23	2	15	10

Zdroj: Informačné centrum na boj proti obchodovaniu s ľuďmi a prevenciu kriminality

TRESTNÉ PRÁVO

V Slovenskej republike neexistuje jednotný zákon zaoberajúci sa osobitne problémom obchodovania s ľuďmi a všetkými jeho aspektmi (prevencia, ochrana obetí, stíhanie páchatel'ov). Právna úprava obchodovaniu s ľuďmi je obsiahnutá najmä v § 179 zákona č. 300/2005 Z.z., Trestný zákon (ďalej len "TZ"). Ďalšie právne akty upravujú oblasti ako pobyt cudzincov, prístup do Schengenského priestoru a jeho následky, prístup k sociálnym službám, sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela, zdravotné poistenie, práca, pomoc v hmotnej núdzi, atď. Okrem tohto, Ministerstvo vnútra SR vydáva právne predpisy regulujúce zloženie a činnosť expertných skupín zameraných na boj proti obchodovaniu s ľuďmi a na pomoc obetiam obchodovania s ľuďmi.

Zákonná úprava postihu trestnej činnosti obchodovania s ľuďmi je obsiahnutá v TZ, kde je v § 179 upravený trestný čin obchodovania s ľuďmi. Samotné vykorisťovanie spočíva v:

- vykorisťovaní formou prostitúcie a v iných formách sexuálneho
- vykorisťovania, vrátane pornografie
- nútenej práci či nútenej službe, vrátane žobrania
- otroctve alebo praktikách podobných otroctvu
- nevoľníctve
- nútenom sobášii
- zneužívaní na páchanie trestnej činnosti
- odoberaní orgánov, tkanív či bunky
- iných formách vykorisťovania

Základná skutková podstata trestného činu obchodovania s ľuďmi je obsiahnutá v § 179 ods. 1 a ods. 2 TZ:

(1) Kto s použitím podvodného konania, lsti, obmedzovania osobnej slobody, únosu, násillia, hrozby násillia, hrozby inej ťažkej ujmy alebo iných foriem donucovania, prijatia alebo poskytnutia peňažného plnenia či iných výhod na dosiahnutie súhlasu osoby, na ktorú je iná osoba odkázaná, alebo zneužitia svojho postavenia alebo zneužitia bezbrannosti alebo inak zraniteľného postavenia zláka, prepraví, prechováva, odovzdá alebo prevezme iného, hoci aj s jeho súhlasom, na účel jeho prostitúcie alebo inej formy sexuálneho vykorisťovania vrátane pornografie, nútenej práce či nútenej služby vrátane žobrania, otroctva alebo praktík podobných otroctvu, nevoľníctva, núteného sobáša, zneužívania na páchanie trestnej činnosti, odoberania orgánov, tkanív či bunky alebo iných foriem vykorisťovania, potrestá sa odňatím slobody na štyri roky až desať rokov.

Trestný čin obchodovania s ľuďmi podľa § 179 ods. 2 TZ osobitne postihuje v súlade s Palermským protokolom¹ vykorisťovanie detských obetí, pri ktorých sa nevyžaduje preukázanie použitia niektorého z prostriedkov (ako je použitie podvodného konania, lsti, násillia, hrozby násillia, zneužitia bezbrannosti, atď.), aj keď to v zákone nie je explicitne vyjadrené:

*(2) Rovnako ako v odseku 1 sa potrestá, kto zláka, prepraví, prechováva, odovzdá alebo prevezme **dieťa, hoci aj s jeho súhlasom**, na účel detskej prostitúcie alebo inej formy sexuálneho vykorisťovania vrátane detskej pornografie, nútenej práce či nútenej služby vrátane žobrania, otroctva alebo praktík podobných otroctvu, nevoľníctva, núteného sobáša, zneužívania na páchanie trestnej činnosti, nezákonnej adopcie, odoberania orgánov, tkanív či bunky alebo iných foriem vykorisťovania.*

¹ Protokol o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi, doplňujúci Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu (tzv. Palermský protokol)

14

Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu obchodovania s ľuďmi stanovujúca prísnejšie tresty je upravená v § 179 ods. 3, 4, 5 TZ:

(3) Odňatím slobody na sedem rokov až dvanásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2

- a) a získa ním pre seba alebo pre iného väčší prospech,
- b) a vydá takýmto činom iného do nebezpečenstva ťažkej ujmy na zdraví alebo smrti,
- c) ako verejný činiteľ,
- d) na chránenej osobe,**
- c) z osobitného motívu, alebo
- d) závažnejším spôsobom konania.

(4) Odňatím slobody na dvanásť rokov až dvadsať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2

- a) a získa ním pre seba alebo pre iného značný prospech,
- b) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť, alebo iný obzvlášť závažný následok, alebo
- c) ako člen nebezpečného zoskupenia.

(5) Odňatím slobody na dvadsať rokov až dvadsaťpäť rokov alebo trestom odňatia slobody na doživotie sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2

- a) a získa ním pre seba alebo pre iného prospech veľkého rozsahu, alebo
- b) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví viacerým osobám alebo smrť viacerých osôb.

Ustanovenie § 179 TZ postihuje trestnú činnosť páchanú tak v rámci Slovenskej republiky, ako aj v zahraničí, a to buď jedincami alebo organizovanou formou.

Ustanovenie § 179 ods. 3 písm. d) TZ upravuje použitie prísnejšej trestnej sadzby, ak je obeťou dieťa. Uvedené ustanovenie výslovne neobsahuje pojem „dieťa“, ale pojem „chránená osoba“, ktorý zahŕňa aj „dieťa“, a to podľa ustanovenia § 139 ods. 1 písm. a) TZ.²

U detských obetí je pre posúdenie otázky, či daný skutok má byť postihovaný podľa § 179 ods. 2 alebo § 179 ods. 3 písm. d) TZ kľúčové, či daný čin bol spáchaný v súvislosti s postavením, stavom alebo vekom chránenej osoby (§ 139 ods. 2 TZ). Napríklad, ak opatrovník dieťaťa spáchal na dieťati, ktoré má v opatere, trestný čin obchodovania s ľuďmi, jeho konanie sa bude posudzovať podľa § 179 ods. 3 písm. d) TZ.

Právna úprava obchodovania s deťmi je obsiahnutá v:

- § 179 ods. 2 TZ: trestný čin „obchodovanie s ľuďmi“ - upravuje všetky formy vykorisťovania
- § 180 ods. 1 TZ: trestný čin „zverenie dieťaťa do moci iného“- upravuje nezákonné adopcie:

Kto v rozpore so všeobecne záväzným právnym predpisom zverí do moci iného dieťa na účel adopcie alebo kto v rozpore so všeobecne záväzným právnym predpisom získa do svojej moci dieťa na účel adopcie, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.

- § 181 ods. 1 TZ: trestný čin „zverenie dieťaťa do moci iného“- upravuje predovšetkým detskú prácu: Kto za odmenu zverí dieťa do moci iného na účel jeho využívania na detskú prácu alebo na iný účel, potrestá sa odňatím slobody na štyri roky až desať rokov.

² § 139 ods. 1 písm. a) TZ: Chránenou osobou sa rozumie dieťa. Podľa § 127 ods. 1 TZ: Dieťaťom sa rozumie osoba mladšia ako osemnásť rokov, ak tento zákon neustanovuje inak.

16

Trestnoprávna úprava trestného činu „zverenie dieťaťa do moci iného“ vychádza z medzinárodného Dohovoru o právach dieťaťa.

Ustanovenie § 179 ods. 2 TZ taktiež kriminalizuje konanie spočívajúce v nezákonnej adopcii. Avšak dôvodová správa k Dohovoru Rady Európy o opatreniach proti obchodovaniu s ľuďmi v § 94 stanovuje: „Definícia obchodovania s ľuďmi sa nevzťahuje na nelegálne adopcie ako také. Avšak v prípade, **ak nelegálna adopcia predstavuje prax podobnú otroctvu, ako je definovaná v čl. 1 (d) Dodatkového dohovoru o zrušení otroctva, obchodu s otrokmi a inštitúcií a praktík podobných otroctvu, bude taktiež spadať do obsahu Dohovoru Rady Európy.**“

Teda v prípade, ak nezákonná adopcia nepredstavuje prax podobnú otroctvu, ide o trestný čin „zverenie dieťaťa do moci iného“ podľa § 180 TZ.

Ustanovenia § 180 a § 181 TZ majú užšiu pôsobnosť než § 179 ods. 2, nakoľko páchatelom týchto trestných činov sú iba osoby, ktoré sú povinné starať sa o dieťa, napr. rodič, či opatrovník dieťaťa.

Pokiaľ nám je známe, ustanovenia o nútenej práci či nútenej službe, otroctve alebo praktikách podobných otroctvu neboli použité na kriminalizovanie trestného činu obchodovania s ľuďmi. Avšak kupliarstvo je niekedy kvalifikované ako trestný čin obchodovania s ľuďmi.

Trestná sadzba trestného činu obchodovania s ľuďmi podľa § 179 ods. 1 a 2 TZ je 4 až 10 rokov odňatia slobody. Ustanovenia 179 ods. 3, 4, 5 TZ predstavujú kvalifikovanú skutkovú podstatu trestného činu obchodovania s ľuďmi, nakoľko stanovujú prísnejšiu trestnú sadzbu.

Ustanovenie § 37 TZ vymenúva priťažujúce okolnosti všetkých trestných činov. Priťažujúcou okolnosťou stanovenou v § 37 písm. e) je aj že skutočnosť, že páchatel zneužil svoje zamestnanie, povolanie, funkciu alebo postavenie na dosiahnutie neoprávnenej alebo neprimeranej výhody.

Trestné činy súvisiace s trestným činom obchodovania s ľuďmi:**§ 367 TZ: Trestný čin kupliarstva**

(1) Kto iného zjedná, pohne, zvedie, využije, získa alebo ponúkne na vykonávanie prostitúcie, alebo kto koristí z prostitúcie vykonávanej iným, alebo umožní jej vykonávanie, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha taký čin závažnejším spôsobom konania.

(3) Odňatím slobody na tri roky až desať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 na chránenej osobe.

(4) Odňatím slobody na sedem rokov až dvanásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) a získa ním pre seba alebo pre iného značný prospech,

b) ako člen nebezpečného zoskupenia, alebo

(5) Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť.

N.B.: § 367 ods. 3 TZ nie je v súlade so smernicou 2011/36/EÚ a s Dohovorom Rady Európy proti obchodovaniu s ľuďmi, nakoľko podľa týchto každé konanie spočívajúce v zlákaní, preprave, prechovávaní, odovzdaní či prevzatí dieťaťa na účel vykorisťovania je trestným činom obchodovania s ľuďmi.

§ 201 TZ: Trestný čin sexuálneho zneužívania

(1) Kto vykoná súlož s osobou **mladšou ako pätnásť rokov** alebo kto takú osobu iným spôsobom sexuálne zneužije, potrestá sa odňatím slobody na **tri roky až desať rokov**.

18

(2) *Odňatím slobody na **sedem rokov až dvanásť rokov** sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1*

- a) závažnejším spôsobom konania,*
- b) na chránenej osobe, alebo*
- c) z osobitného motívu.*

Chránenou osobou je podľa § 139 ods. 1 písm. a) TZ dieťa- osoba mladšia ako osemnásť rokov, ak tento zákon neustanovuje inak.

§ 211 TZ: Trestný čin ohrozovania mravnej výchovy mládeže

(1) *Kto vydá, čo aj z nedbanlivosti, osobu mladšiu ako osemnásť rokov nebezpečenstvu spustnutia tým, že*

- a) zvádza ju k záhalčivému alebo nemravnému životu,*
- b) umožní jej viesť záhalčivý alebo nemravný život,*
- c) umožní jej dopúšťať sa konaní, ktoré sú podľa tohto zákona trestnými činmi,*
- d) umožní jej dopúšťať sa konaní, ktoré sú podľa osobitných zákonov priestupkami alebo*
- e) bráni jej v povinnej školskej dochádzke,*

potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

§ 364 ods. 1 písm. e) TZ: Trestný čin výtržníctva

(1) *Kto sa dopustí slovne alebo fyzicky, verejne alebo na mieste verejnosti prístupnom hrubej neslušnosti alebo výtržnosti najmä tým, že vyvoláva verejné pohoršenie vykonávaním pohlavného styku alebo vykonávaním sexuálneho exhibicionizmu alebo iných patologických sexuálnych praktík, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.*

POSTAVENIE OBETE V TRESTNOM KONANÍ

Podľa článku 4 písm. e) Dohovoru Rady Európy proti obchodovaniu s ľuďmi je obeťou obchodovania s ľuďmi každá fyzická osoba, ktorá je predmetom obchodovania s ľuďmi. Uznanie osoby za obeť obchodovania s ľuďmi je nevyhnutným predpokladom k požívaniu širokej skupiny ochranných a podporných opatrení zakotvených v Dohovore. **„Obeť obchodovania s ľuďmi“ nie je definovaná v slovenskej legislatíve.** Jediná definícia obete obchodovania s ľuďmi je obsiahnutá v Nariadení Ministerstva vnútra Slovenskej republiky o zabezpečení programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi č. 180 z decembra r. 2013.³ Podľa tohto nariadenia je obeťou obchodovania s ľuďmi:

občan Slovenskej republiky, občan Európskej únie alebo štátny príslušník tretej krajiny, u ktorého je dôvodné podozrenie, že sa na území Slovenskej republiky alebo v zahraničí stal obeťou

Avšak v trestnom, správnom, ani občiansko-súdnom konaní neexistuje zákonná povinnosť brať špeciálny ohľad na skutočnosť, že osoba spadá do kategórie obete obchodovania s ľuďmi podľa Programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi.

Obeť obchodovania s ľuďmi spadá do kategórie „poškodený“ (ako každá iná osoba, ktorej bola trestným činom spôsobená škoda) v zmysle § 46 ods. 1 Zákona č. 301/2005 Z.z., Trestný poriadok (ďalej len TP). **Z hľadiska trestno-právneho nie sú zákonom, ani iným právnym predpisom stanovené osobitné kritériá pre priznanie postavenia obete obchodovania s ľuďmi.**

3 Ide o interný akt riadenia Ministerstva vnútra, nie o všeobecne záväzný právny predpis.

Obet' obchodovania s ľuďmi spadá do kategórie „poškodený“ (ako každá iná osoba, ktorej bola trestným činom spôsobená škoda) v zmysle § 46 ods. 1 Zákona č. 301/2005 Z.z., Trestný poriadok (ďalej len TP). **Z hľadiska trestnoprávneho nie sú zákonom, ani iným právnym predpisom stanovené osobitné kritériá pre priznanie postavenia obete obchodovania s ľuďmi. Obete obchodovania s ľuďmi sú posudzované podľa všeobecných kritérií, platných aj pre iné trestné činy.** Obete obchodovania s ľuďmi môžu spadať taktiež do kategórie „svedok“, ak podajú trestné oznámenie, spolupracujú s orgánmi činnými v trestnom konaní a súdom, či podajú svedeckú výpoveď v trestnom konaní.

Z dôvodov uvedených vyššie, obeť obchodovania s ľuďmi sú posudzované jednak ako „poškodený“, jednak ako „svedok“. Tieto subjekty majú rôzne právne postavenie.

V Slovenskej republike je ochrana svedkov regulovaná dvoma právnymi dokumentmi, a to TP a Zákomom č. 256/1998 Z.z., o ochrane svedka. Ochrana „anonymného“ svedka je tak zabezpečená dvoma rozdielnymi spôsobmi:

- ochrana svedka podľa § 136 TP (kategória „utajených svedkov“)
- špeciálnym programom ochrany definovanom v § 3 Zákona o ochrane svedkov, do ktorého môže byť svedok a jemu blízka osoba zahrnutá (kategória „chránených“ a „ohrozených“ svedkov)

Podľa ustanovenia § 136 ods. 2 TP: **Ak je dôvodná obava, že oznámením totožnosti, bydliska, prípadne miesta pobytu svedka je ohrozený jeho život, zdravie, telesná integrita alebo ak také nebezpečenstvo hrozí jemu blízkej osobe, môže sa svedkovi povoliť, aby neuvádzal údaje o svojej osobe. Na hlavnom pojednávaní však musí uviesť, ako sa oboznámil so skutočnosťami, o ktorých vypovedal. Materiály, ktoré umožňujú zistenie totožnosti takého svedka, sa ukladajú na prokuratúre a v konaní pred súdom u predsedu senátu.**

Identifikačné údaje o svedkovi sa do spisu nezakladajú. Založia sa, až keď ohrozenie pominie.

§ 136 ods. 3 TP: *Pred výsluchom svedka, ktorého totožnosť má zostať utajená, vykoná orgán činný v trestnom konaní a súd v záujme ochrany svedka podľa potreby opatrenia, ako sú najmä **zmena vzhľadu a hlasu svedka**, prípadne vykoná jeho výsluch s využitím **technických zariadení vrátane zariadení určených na prenos zvuku a obrazu**.*

Svedok musí byť poučený o svojich právach. **Maloletému svedkovi sú poskytované rovnaké informácie ako dospelaj osobe, nakoľko neexistujú špeciálne ustanovenia týkajúce sa maloletého svedka.** Avšak, maloletým sa tieto informácie prečítajú a vysvetlia prijateľným spôsobom, primeraných veku a vyspelosti dieťaťa. **Ak je ako svedok vypočúvaná osoba mladšia ako 18 rokov, k výsluchu sa priberie pedagóg, sociálny pracovník, psychológ alebo znalec, ktorý so zreteľom na predmet výsluchu a stupeň duševného vývoja vypočúvanej osoby prispeje k správne mu vedeniu výsluchu.**

Poškodený sa môže dať zastupovať splnomocnencom podľa § 53 a 54 TP. Splnomocnencom poškodeného môže byť aj poverený zástupca organizácie na pomoc poškodeným. Splnomocnenec poškodeného je oprávnený robiť za poškodeného návrhy na vykonanie dôkazov, podávať žiadosti a opravné prostriedky, má právo zúčastniť sa všetkých úkonov, na ktorých sa môže zúčastniť poškodený. Splnomocnenec poškodeného má právo uplatňovať konkrétne návrhy na účely uzavretia zmluvy alebo dohody s obvineným o náhrade škody; tieto návrhy môže uplatňovať aj prostredníctvom probačného a mediačného úradníka.

22

Poškodенý má podľa § 46 ods. 1 TP právo na:

- náhradu škody, ktorú si môže uplatniť buď v trestnom konaní, alebo môže • byť odkázaný na jej uplatnenie v občianskom- súdnom konaní
- právo robiť návrhy na vykonanie dôkazov alebo na ich doplnenie
- právo predkladať dôkazy
- právo vyjadrovať sa k vykonaným dôkazom
- právo nazeráť do spisov a preštudovať ich
- právo zúčastniť sa na hlavnom pojednávaní a na verejnom zasadnutí konanom o odvolaní alebo o dohode o priznaní viny a prijatí trestu
- právo na záverečnú reč
- právo podávať opravné prostriedky **voči výroku o náhrade škody**

Poškodенému je taktiež poskytnutá informácia, že obvinený bol prepustený z väzby alebo z nej ušiel, a že odsúdený bol prepustený z výkonu trestu odňatia slobody alebo z neho ušiel, ak poškodенému hrozí nebezpečenstvo v súvislosti s pobytom obvineného či odsúdeného na slobode alebo ak o takéto informácie poškodенý požiadal. Vzhľadom na to, že proces posúdenia možného nebezpečenstva nie je v Slovenskej republike formalizovaný, je otázne, či takéto informácie budú poškodенému poskytované, ak si o ne sám nepožiada.

IV.

PRÍSTUP K PRÁVNEJ POMOCI / PRÁVNEMU ZASTUPOVANIU

Centrum právnej pomoci (ďalej len „centrum“) je **poverené poskytovaním bezplatnej právnej pomoci v občianskom súdnom konaní.**

Podľa § 30 Zákona č. 99/1963 Zb., Občiansky súdny poriadok (ďalej len „OSP“) účastníka, ktorý požiada o ustanovenie advokáta a u ktorého sú predpoklady, aby bol oslobodený od súdnych poplatkov, súd odkáže na Centrum právnej pomoci. O tejto možnosti súd účastníka poučí.⁴

Centrum bolo zriadené **zákonom č. 327/2005 Z.z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi** (ďalej len „zákon o právnej pomoci“). Centrum je štátna rozpočtová organizácia napojená na Ministerstvo spravodlivosti SR, zriadená za účelom zlepšovania prístupu k spravodlivosti pre ľudí v materiálnej núdzi, t.j. pre tých ľudí, ktorí pre nedostatok prostriedkov nemôžu využívať existujúce právne služby.

Centrum poskytuje právnu pomoc vo vnútroštátnych sporoch **vo veciach občianskoprávných, obchodnoprávných, pracovnoprávných, rodinnoprávných, v konaní pred súdom v správnom súdnictve** a v týchto veciach aj v konaní pred Ústavným súdom Slovenskej republiky.

V cezhraničných sporoch poskytuje Centrum právnu pomoc vo veciach občianskoprávných, rodinnoprávných, pracovnoprávných a obchodnoprávných.

⁴ § 138 ods. 1 OSP: Na návrh môže súd priznať účastníkovi celkom alebo sčasti oslobodenie od súdnych poplatkov, ak to pomery účastníka odôvodňujú a ak nejde o svojvoľné alebo zrejme bezúspešné uplatňovanie alebo bránenie práva. Ak nerozhodne súd inak, vzťahuje sa oslobodenie na celé konanie a má i spätnú účinnosť; poplatky zaplatené pred rozhodnutím o oslobodení sa však nevracajú.

Paragraf 6 ods. 1 zákona o právnej pomoci ustanovuje podmienky na poskytnutie právnej pomoci bez finančnej účasti poškodeného:

1) príjem osoby nepresahuje 1,4-násobok sumy životného minima ustanoveného osobitným predpisom⁵ a nemôže si využívanie právnych služieb zabezpečiť svojím majetkom (ak jej príjem presahuje 1,4-násobok sumy životného minima, ale nepresahuje 1,6 -násobok sumy životného minima, fyzická osoba sa podieľa len na 20 % trov právneho zastúpenia)

2) nejde o zrejmu bezúspešnosť sporu (napríklad z dôvodu zmeškania lehoty, uplynutia prekluzívnej doby, chýbajúcich dôkazov)

3) hodnota sporu prevyšuje hodnotu minimálnej mzdy okrem sporov, v ktorých nie je možné hodnotu sporu vyčíslieť v peniazoch.⁶

Centrum rozhodne o žiadosti o poskytnutie právnej pomoci. Podľa § 10 ods. 5 zákona o právnej pomoci *Centrum rozhodne o žiadosti do 30 dní od doručenia žiadosti, ktorá spĺňa všetky náležitosti. Túto lehotu nemožno predĺžiť. Ak centrum rozhodne, že nárok na poskytnutie právnej pomoci nepriznáva, možno v lehote 15 dní od doručenia rozhodnutia podať prostredníctvom centra odvolanie na príslušný krajský súd, o čom centrum žiadateľa náležite poučí v odôvodnení rozhodnutia.*

Podľa § 12 ods. 1 zákona o právnej pomoci, **ak sa fyzickej osobe rozhodnutím centra priznal nárok na poskytnutie právnej pomoci, centrum ju vyzve na uzavretie dohody o poskytovaní právnej pomoci s určeným advokátom alebo centrom a na udelenie plnomocnenstva na úkony súvisiace s poskytovaním právnej pomoci určenému advokátovi alebo centru.**

⁵ Zákon č. 601/2003 Z.z. o životnom minime stanovuje, že v súčasnosti je pre jednu plnoletú fyzickú osobu suma pred rozhodnutím o oslobodení sa však nevracajú.

⁶ Nariadenie vlády č. 321/2013 ktorým sa ustanovuje suma minimálnej mzdy na rok 2014 stanovuje, že v súčasnosti je minimálna mzda 352, 00 Eur za mesiac pre zamestnanca odmeňovaného mesačnou mzdou

Podľa § 12 ods. 2 zákona o právnej pomoci, ak oprávnená osoba neudelí plnomocenstvo na úkony súvisiace s poskytovaním právnej pomoci centru alebo určenému advokátovi alebo ak udelené plnomocenstvo odvolá, nemá nárok na určenie iného advokáta; to neplatí, ak oprávnená osoba preukáže nečinnosť advokáta alebo jeho vzťah k protistrane.

Centrum určí na poskytovanie právnej pomoci **advokáta** zo zoznamu advokátov vedeným Slovenskou advokátskou komorou. Podľa § 87 ods. 2 zákona č. 586/2003 o advokácii, Komora vedie zoznam advokátov, ktorých môže centrum určiť na poskytovanie právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi. Komora zapíše alebo vyčiarkne advokáta z tohto zoznamu na jeho žiadosť. Komora zasiela pravidelne tento zoznam ministerstvu a centru.

Bezplatná právna pomoc v trestných veciach, nie je poskytovaná podľa zákona o právnej pomoci. V trestnom konaní sa poskytuje bezplatná právna pomoc podľa Trestného poriadku, ako je spomenuté nižšie.

**Obete obchodovania s ľuďmi sa zvyčajne nedostanú až do štádia konania pred súdom, teda zriedkavo iniciujú buď trestné alebo občianske súdne konanie. Tieto obete spolupracujú s mimovládny-
mi organizáciami, ktoré im poskytujú psychologickú pomoc, pomoc pri resocializácii, či finančnú pomoc. Mnohé organizácie považujú prípadné začatie trestného, či občiansko-súdneho konania za sekundárnu viktimizáciu. Obetiam obchodovania s ľuďmi nie je zväčša poskytovaná žiadna bezplatná právna pomoc podľa zákona o právnej pomoci.**

Právo na bezplatnú právnu pomoc v trestnom konaní:

V trestnom konaní je poškodenému poskytovaná bezplatná právna pomoc podľa § 47 ods. 6 a 7 TP (6) Poškodenému, ktorý uplatňuje nárok na

26

na náhradu škody a **nemá dostatočné prostriedky, aby uhradil náklady s tým spojené**, môže v prípravnom konaní po vznesení obvinenia na návrh prokurátora **sudca pre prípravné konanie** a v konaní pred súdom aj bez návrhu **predseda senátu ustanoviť zástupcu z radov advokátov**, ak to považuje za potrebné na ochranu záujmov poškodeného. Skutočnosť, že nemá dostatočné prostriedky, musí poškodený preukázať.

(7) Ak sa už v priebehu konania zistí, že poškodený má dostatočné prostriedky, aby uhradil náklady spojené s uplatňovaním nároku na náhradu škody v trestnom konaní, zástupcu ustanoveného podľa odseku 6 zruší orgán, ktorý zástupcu ustanovil. Po podaní obžaloby alebo návrhu na dohodu o vine a treste o tom rozhodne predseda senátu.

Advokáta určuje v občianskom súdnom konaní Centrum právnej pomoci, v trestnom určuje advokáta súd. Advokáti sú vyberaní zo zoznamu advokátov vedeným Slovenskou advokátskou komorou. Predpokladá sa, že Centrum právnej pomoci určí advokáta podľa princípu efektivity konania, napr. advokáta so sídlom blízko bydliska obete.

Vo všeobecnosti, centrum právnej pomoci (v občianskom súdnom konaní) alebo súd (v trestnom konaní) určuje advokáta podľa svojho uváženia. Avšak aj poškodený môže centru alebo súdu navrhnúť advokáta podľa svojho vlastného výberu a pokiaľ neexistujú odôvodnené nedostatky takéhoto výberu, centrum alebo súd ustanoví navrhovaného advokáta.

Podľa § 18 ods. 2 zákona č. 586/2003 o advokácii, *každý advokát je povinný pri výkone advokácie postupovať s odbornou starostlivosťou, ktorou sa rozumie, že koná čestne, svedomito, primeraným spôsobom a dôsledne využíva všetky právne prostriedky a uplatňuje v záujme klienta všetko, čo podľa svojho presvedčenia považuje za prospešné. Pritom dbá na účelnosť*

a hospodárnosť poskytovaných právnych služieb. Toto ustanovenie garantuje poskytovanie právnej služby s odbornou starostlivosťou. Zastúpený môže podať sťažnosť na advokáta alebo žiadať o náhradu škody spôsobenú zavinením advokáta, ak advokát nekonal s odbornou starostlivosťou.

Poškodený sa v trestnom konaní môže dať zastupovať splnomocnencom podľa § 53 a 54 TP, ako už bolo vysvetlené v časti 3. Splnomocnencom poškodeného môže byť aj poverený zástupca organizácie pre pomoc poškodeným. Splnomocnenec poškodeného je oprávnený robiť za poškodeného návrhy na vykonanie dôkazov, podávať žiadosti a opravné prostriedky, je tiež oprávnený zúčastniť sa všetkých úkonov, na ktorých sa môže zúčastniť poškodený. Splnomocnenec poškodeného má právo uplatňovať konkrétne návrhy na účely uzavretia zmluvy alebo dohody s obvineným o náhrade škody; tieto návrhy môže uplatňovať aj prostredníctvom probačného a mediačného úradníka.

Konanie o náhrade škody sa uskutočňuje buď v rámci občianskeho súdneho konania alebo v rámci trestného konania, v praxi takmer výlučne len v rámci občianskeho súdneho konania.

*Podľa § 46 ods. 3 a ods. 4 TP: Poškodený, ktorý má podľa zákona proti obvinenému nárok na náhradu škody, ktorá mu bola spôsobená trestným činom, je tiež oprávnený **navrhnuť, aby súd v odsudzujúcom rozsudku uložil obžalovanému povinnosť nahradiť túto škodu**; návrh musí poškodený uplatniť najneskoršie do skončenia vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania. Z návrhu musí byť zrejmé, z akých dôvodov a v akej výške sa nárok na náhradu škody uplatňuje. Súd rozhodne o nároku v trestnom konaní iba ak ešte nebolo o nároku rozhodnuté v občianskom súdnom konaní alebo inom príslušnom konaní.*

Konanie o náhrade škody v trestnom konaní, tzv. „adhézne konanie“, prebieha súčasne s trestným konaním.

Podľa § 288 ods. 1 TP: ***Ak podľa výsledku dokazovania nie je podklad na vyslovenie povinnosti na náhradu škody alebo ak by bolo treba na rozhodnutie o povinnosti na náhradu škody vykonať ďalšie dokazovanie, ktoré presahuje potreby trestného stíhania a predĺžilo by ho, súd odkáže poškodeného na občianske súdne konanie, prípadne na konanie pred iným príslušným orgánom.***

Obet' obchodovania s ľuďmi môže podať návrh na náhradu škody **osobitne v občianskom súdnom konaní**, zatiaľ čo prebieha trestné konanie alebo podá návrh v trestnom konaní. **Avšak, ak by bolo potrebné vykonať ďalšie dokazovanie iba o povinnosti na náhradu škody, súd odkáže poškodeného na občianske súdne konanie.**

V tejto oblasti neexistujú špeciálne ustanovenia týkajúce sa maloletých obetí.

Vzhľadom na skutočnosť, že dieťa má obmedzenú spôsobilosť na právne úkony, **vykonáva jej práva podľa § 48 ods. 1 TP zákonný zástupca (väčšinou rodič alebo iná osoba ustanovená súdom)**. Zákonný zástupca môže splnomocniť zastupovaním aj organizáciu na pomoc poškodeným.

Ak dieťa nemá zákonného zástupcu alebo ak zákonný zástupca poškodeného nemôže z dôležitých dôvodov vykonávať svoje práva, súd ustanoví na výkon práv maloletého poškodeného opatrovníka (**ustanovený opatrovník**). V prípade kolízie záujmov medzi rodičmi a dieťaťom (napríklad v prípade domáceho násillia, sexuálneho využívania či znásillnenia, atď.), súd ustanoví kolízneho opatrovníka na výkon práv maloletého poškodeného. **Kolízny opatrovník nie je právnik/advokát.**

Zákonný zástupca (príp. kolízny opatrovník) môže taktiež splnomocniť zastupovaním dieťaťa advokáta. Poškodenému, ktorý si uplatňuje nárok na náhradu škody, ale nemá dostatočné finančné prostriedky na úhradu týchto

nákladov, môže v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie a v konaní pred súdom predseda senátu ustanoviť zástupcu z radov advokátov. **Ustanovený advokát zastupuje poškodenú osobu. Avšak, zástupca nemôže žiadať o náhradu škody bez písomného súhlasu poškodeného (zákonného zástupcu/kolízneho opatrovníka dieťaťa).**

Trestný poriadok v § 48 ods. 2 stanovuje: V prípadoch, v ktorých zákonný zástupca poškodeného nemôže vykonávať svoje práva uvedené v odseku 1 a je nebezpečenstvo z omeškania, predseda senátu a v prípravnom konaní na návrh prokurátora sudca pre prípravné konanie ustanovia na výkon týchto práv poškodenému opatrovníka. **Toto ustanovenie nešpecifikuje dôvody na ustanovenie opatrovníka detskej obeti a interpretácia tohto ustanovenia je tak ponechaná na právnu prax.** Medzi takéto dôvody patrí predovšetkým konflikt záujmov medzi rodičom a dieťaťom, adoptívnym rodičom a adoptívnym dieťaťom, opatrovníkom dieťaťa a dieťaťom a konflikt záujmov medzi deťmi rovnakých rodičov. Dôvodom ustanovenia kolízneho opatrovníka je i konflikt záujmov medzi **dieťaťom a nezosobášeným partnerom rodiča.**

Kolízny opatrovník je taktiež ustanovený, ak dieťa nemá rodičov a je v starostlivosti dospelého súrodenca, starých rodičov alebo iných osôb ustanovených za opatrovníkov v občianskom súdnom konaní alebo je v pestúnskej starostlivosti. **Trestný poriadok neumožňuje týmto osobám konať ako opatrovník dieťaťa aj v trestnom konaní, a tak sudca pre prípravné konanie v prípravnom konaní, či predseda senátu v konaní pred súdom ustanoví maloletému opatrovníka.**

Jedine v prípade trestných činov spáchaných voči blízkej osobe alebo zverenej osobe, ak je poškodeným maloletá osoba, sa za opatrovníka ustanoví najmä štátny orgán alebo poverený zástupca organizácie na pomoc poškodeným. Proti rozhodnutiu o ustanovení opatrovníka je prípustná sťažnosť.

30

Tri hlavné problémy pri poskytovaní bezplatnej právnej pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi sú:

1. Nedostatok finančných zdrojov z „Programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi“. Cieľom tohto programu je poskytovať obetiam rôzne formy pomoci, ako je finančná podpora, sociálna pomoc, psychosociálne poradenstvo, psychoterapeutické služby, **právne poradenstvo**, zdravotná starostlivosť, rekvalifikačné kurzy, atď. Hoci starostlivosť o obeť obchodovania s ľuďmi podľa Programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi zahŕňa taktiež právne poradenstvo, z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov nebola táto služba mimovládnyimi organizáciami v ostatných rokoch poskytovaná. Obete obchodovania s ľuďmi sa obávajú iniciovať konanie v predmetnej trestnej veci, nakoľko im nie sú poskytnuté adekvátne právne informácie a obávajú sa sekundárnej viktimizácie a dĺžky samotných konaní.

2. Nedostatok základných právnych informácií sociálnych pracovníkov, a to tak sociálnych pracovníkov mimovládnych organizácií, ako i štátnych zamestnancov.

Sociálni pracovníci NGO, finančne podporovaní z „Programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi“, sa zameriavajú predovšetkým na sociálnu pomoc a psychosociálne poradenstvo a akceptujú, ak obeť obchodovania s ľuďmi nechce iniciovať trestné konanie. Lepšia informovanosť sociálnych pracovníkov o týchto otázkach by napomohla k väčšiemu množstvu súdnych konaní v prípadoch obchodovania s ľuďmi.

3. Nedostatok informácií a špecializácie

Vzhľadom na skutočnosť, že len vo veľmi malej skupine prípadov obetí obchodovania s ľuďmi došlo k začatiu súdneho konania, v tejto oblasti chýbajú dostatočné vedomosti. Taktiež nízky počet konaní pred súdom nemotivuje advokátov, prokurátorov, políciu a súdy k špecializácii v tejto oblasti práva. Avšak, nakoľko len vo veľmi malom počte prípadov došlo k iniciácii súdneho konania, komplexne posúdiť kvalitu poskytovania právnej pomoci je náročné.

V. PRÁVA OBETÍ

Podľa § 45-59 TP má poškodený právo:

- na náhradu škody, ktorú si môže uplatniť buď v trestnom konaní alebo môže byť odkázaný na jej uplatnenie v občianskom súdnom konaní
- robiť návrhy na vykonanie dôkazov alebo na ich doplnenie
- predkladať dôkazy
- vyjadrovať sa k vykonaným dôkazom
- nazerať do spisov a preštudovať ich
- zúčastniť sa na hlavnom pojednávaní a na verejnom zasadnutí konanom o odvolaní alebo o dohode o priznaní viny a prijatí trestu
- na záverečnú reč
- podávať opravné prostriedky voči výroku o náhrade škody
- poskončení vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania preštudovať spisy a podať návrhy na doplnenie vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania
- navrhnúť zaistenie svojho nároku na náhradu škody do pravdepodobnej výšky škody na majetku, majetkových právach obvineného alebo právnických osôb so vzťahom k obvinenému vymedzeným v § 50 TP, v prípadoch, ak je dôvodná obava, že uspokojenie nároku poškodeného na náhradu škody spôsobenej trestným činom bude marené alebo sťažované
- na doručenie rozsudku, ak uplatnil nárok na náhradu škody v súlade so zákonom

- ak mu bol aspoň sčasti priznaný nárok na náhradu škody, aby mu odsúdený, ktorému bola povinnosť na náhradu škody uložená, nahradil trovy potrebné na účelné uplatnenie jeho nároku na náhradu škody v trestnom konaní, vrátane trov vzniknutých pribráním splnomocnenca a aj v prípade, že mu nebol priznaný nárok na náhradu škody ani sčasti, navrhnúť súdu, aby uložil odsúdenému povinnosť nahradiť celé trovy súvisiace s jeho účasťou v trestnom konaní alebo ich časť
- kedykoľvek v priebehu vyšetrovania žiadať prokurátora, aby boli odstránené prietahy vo vyšetrovaní alebo zavadly v postupe vyšetrovateľa alebo policajného orgánu

Poškodenému je podľa § 46 ods. 8 TP taktiež poskytnutá informácia o tom, že obvinený bol prepustený z väzby alebo z nej ušiel a že odsúdený bol prepustený z výkonu trestu odňatia slobody alebo z neho ušiel, ak poškodenému hrozí nebezpečenstvo v súvislosti s pobytom obvineného či odsúdeného na slobode alebo ak o takéto informácie **poškodený požiadal**.

Ustanovenia o postavení **svedka** v trestnom konaní sú obsiahnuté v § 127-140 TP.

Paragraf 130 TP ustanovuje právo svedka odoprieť výpoveď, podľa ktorého:

(1) Právo odoprieť výpoveď ako svedok má príbuzný obvineného v priamom rade, jeho súrodenc, osvojiteľ, osvojenec, manžel a druh.

(2) Svedok je oprávnený odoprieť vypovedať, ak by výpoveďou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania seba, svojmu príbuznému v priamom rade, svojmu súrodencovi, osvojiteľovi, osvojenecovi, manželovi alebo druhovi, alebo iným osobám v rodinnom alebo obdobnom pomere, ktorých

34

ujmu by právom pociťoval ako vlastnú ujmu. Svedok je oprávnený odoprieť vypovedať aj vtedy, ak by výpoveďou porušil svedomé tajomstvo alebo tajomstvo informácie, ktorá mu bola zverená ústne alebo písomne pod podmienkou mlčanlivosti ako osobe poverenej pastoračnou starostlivosťou.”

Paragraf 135 TP ustanovuje špeciálny postup v prípade maloletých svedkov:

Podľa § 135 ods. 1 a ods. 2 TP: *Ak je ako svedok vypočúvaná osoba mladšia ako 18 rokov o veciach, ktorých oživovanie v pamäti by vzhľadom na jej vek mohlo nepriaznivo ovplyvňovať jej duševný a mravný vývoj, **treba výsluch vykonávať obzvlášť ohľaduplne a po obsahovej stránke tak, aby sa výsluch v ďalšom konaní už nemusel opakovať.** K výsluchu sa priberie pedagóg, sociálny pracovník, psychológ alebo znalec, ktorý so zreteľom na predmet výsluchu a stupeň duševného vývoja vypočúvanej osoby prispeje k správne mu vedeniu výsluchu. Ak to môže prispieť k správne mu vykonaniu výsluchu, prizve sa k výsluchu aj zákonný zástupca. **V ďalšom konaní má byť taká osoba vypočúvaná znova len v nevyhnutných prípadoch,** v prípravnom konaní len so súhlasom prokurátora. V konaní pred súdom možno na podklade rozhodnutia súdu vykonať dôkaz prečítaním zápisnice. Osoba, ktorá bola pribraná k výsluchu, sa podľa potreby vypočuje na správnosť a úplnosť zápisnice alebo na spôsob, akým bol výsluch vykonaný, ako aj na spôsob, akým vypočúvaná osoba vypovedala.*

Podľa § 135 ods. 3 TP: *Ak je ako svedok vypočúvaná osoba mladšia ako 18 rokov a ak ide o trestný čin spáchaný voči blízkej osobe alebo zverenej osobe alebo je zrejmé z okolností prípadu, že opätovná výpoveď osoby mladšej ako 18 rokov môže byť ovplyvnená, alebo je odôvodnený predpoklad, že výsluch by mohol nepriaznivo ovplyvňovať duševný a mravný vývoj osoby mladšej ako 18 rokov, **výsluch sa vykoná s využitím technických zariadení určených na záznam zvuku a obrazu** tak, aby osoba mladšia ako 18 rokov mohla byť v ďalšom konaní vypočutá len výnimočne. **Ďalší výsluch osoby mladšej ako 18 rokov sa v prípravnom konaní môže vykonať len so súhlasom jej zákonného zástupcu alebo so súhlasom ustanoveného opatrovníka.***

Výsluch dieťaťa má byť prispôsobený jeho veku. Najskôr má byť dieťaťu umožnené, aby voľne vypovedalo o predmetnej veci a až po tom mu majú byť kladené otázky. K správne vedeniu výsluchu prispieva pedagóg, sociálny pracovník, psychológ alebo znalec. Výsluch má byť taktiež vedený v reči prispôbenej veku dieťaťa. Je vhodnejšie, aby výsluch dieťaťa uskutočňovala žena, nakoľko deti v ženskej prítomnosti ľahšie prekonávajú nervozitu. Pri výsluchu je tiež prítomný advokát maloletého, ak ho má.

PRÁVO NA INFORMÁCIE

Ustanovenie o práve obetí na informácie v trestnom konaní je obsiahnuté v § 49 ods. 1 TP. Podľa tohto ustanovenia je *orgán činný v trestnom konaní povinný pri prvom kontakte s poškodeným poskytnúť mu v písomnej forme informácie o jeho právach v trestnom konaní a o organizáciách na pomoc poškodeným vrátane služieb nimi poskytovaných.*⁷

Poškodený je ďalej upovedomený o začatí trestného stíhaní a o vznesení obvinenia (§ 199 a § 206 TP) a o tom, že sa polícia rozhodla nepokračovať v trestnom konaní.

V právnom poriadku SR neexistujú žiadne špeciálne ustanovenia o informáciách poskytovaných deťom, takže detská obeť bude informovaná o svojich právach rovnako ako dospelý. Avšak, predpokladá sa, že informácie poskytované maloletým sa prečítajú a vysvetlia spôsobom im zrozumiteľným. Ak ide o osobu mladšiu ako 18 rokov, pomáha jej psychológ. Avšak, nie v každom prípade maloletej obeť je do konania pribratý psychológ. Takýto postup závisí od miery citlivosti jednotlivého policajta v každom konkrétnom prípade.

⁷ Právo poškodeného na informácie o organizáciách na pomoc poškodeným vrátane služieb nimi poskytovaných zahŕňa taktiež názov a kontaktné informácie takejto organizácie. V písomných inštrukciách poskytovaných poškodeným sa uvádzajú tieto organizácie poskytujúce pomoc poškodeným: Náruč, Pomoc obetiam násillia, Aliancia žien Slovenska, Pomoc ohrozeným deťom – centrum nádeje.

36

Vzhľadom na skutočnosť, že obeť väčšinou neiniciuje konanie pred súdom, zriedkakedy využije právo na informácie. Informácie o právach poškodeného sú poškodeným poskytované formalizovaným spôsobom v písomnej forme často bez uistenia sa, či dotknutá osoba porozumela poučeniu. **Avšak, ak sa poškodený najskôr obráti na mimovládnu organizáciu zaoberajúcu sa problémom obchodovania s ľuďmi, táto by mala poskytnúť obeti kvalitnejšie informácie.**

Mimovládne neziskové organizácie, finančne podporované z Programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi, by mali obchodovaným obetiam poskytovať sociálnu, zdravotnú, psychologickú, ale i právnu pomoc. No vzhľadom na nedostatok finančných prostriedkov, neziskové organizácie podporované z Programu v ostatných rokoch neposkytovali obchodovaným obetiam právnu pomoc. Lepšia informovanosť sociálnych pracovníkov o týchto otázkach by napomohla k väčšiemu množstvu súdnych konaní v prípadoch obchodovania s ľuďmi. Obete obchodovania s ľuďmi tak zriedkakedy využijú právo na informácie. Navyše, informácie o právach poškodeného sú políciou poskytované veľmi formalizovaným spôsobom. Celkové posúdenie situácie v tejto oblasti je avšak náročné, nakoľko trestné konania v prípadoch obchodovania s ľuďmi prebiehajú zriedkakedy.

PRÁVO OBETE ROZHODNÚŤ SA, ČI BUDE SPOLUPRACOVAŤ S ORGÁNMI ČINNÝMI V TRESTNOM KONANÍ

Paragraf 130 TP ustanovuje právo svedka odoprieť výpoveď:

(1) Právo odoprieť výpoveď ako svedok má príbuzný obvineného v priamom rade, jeho súrodenec, osvojiteľ, osvojenec, manžel a druh.

(2) Svedok je oprávnený odoprieť vypovedať, ak by výpoveďou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe, svojmu príbuznému v priamom rade,

svojmu súrodencovi, osvojiteľovi, osvojencovi, manželovi alebo druhovi, alebo iným osobám v rodinnom alebo obdobnom pomere, ktorých ujmu by právom počítaval ako vlastnú ujmu. Svedok je oprávnený odoprieť vypovedať aj vtedy, ak by výpoveďou porušil svedobné tajomstvo alebo tajomstvo informácie, ktorá mu bola zverená ústne alebo písomne pod podmienkou mlčanlivosti ako osobe poverenej pastoračnou starostlivosťou.

PRÁVO NA OCHRANU SÚKROMIA A PRÁVO NA OSOBNÚ BEZPEČNOSŤ

Viaceré ustanovenia slovenského právneho poriadku zabezpečujú poškodenému ochranu súkromia a bezpečnosť, ak vystupuje ako svedok v trestnom konaní.

V Slovenskej republike je ochrana svedkov regulovaná dvoma právnymi dokumentmi, a to TP a zákonom č. 256/1998 Z.z., o ochrane svedka. Ochrana „anonymného“ svedka je tak zabezpečená dvoma rozdielnymi spôsobmi:

- ochrana svedka podľa § 136 TP (kategória „utajených svedkov“)
- špeciálnym programom ochrany definovanom v § 3 zákona o ochrane svedkov, do ktorého môže byť svedok a jemu blízka osoba zahrnutá (kategória „chránených“ a „ohrozených“ svedkov)

Avšak, stopercentnú ochranu svedka nie je možné dosiahnuť. Do právneho poriadku SR je nevyhnutné zaradiť náležité procesné podmienky.

Podľa ustanovenia § 136 ods. 2 TP: Ak je dôvodná obava, že oznámením totožnosti, bydliska, prípadne miesta pobytu svedka je ohrozený jeho život, zdravie, telesná integrita alebo ak také nebezpečenstvo hrozí jemu blízkej osobe, môže sa svedkovi povoliť, aby neuvádzal údaje o svojej osobe. Na hlavnom pojednávaní však musí uviesť, ako sa oboznámil so skutočnosťami,

o ktorých vypovedal. Materiály, ktoré umožňujú zistenie totožnosti takého svedka, sa ukladajú na prokuratúre a v konaní pred súdom u predsedu senátu. Do spisu sa zakladajú len vtedy, ak ohrozenie pomínie. Aj takému svedkovi v prípade potreby možno položiť otázky o okolnostiach, ktoré sa týkajú jeho hodnovernosti, a tiež otázky týkajúce sa jeho vzťahu k obvinenému alebo poškodenému. **Identifikačné údaje o svedkovi sa do spisu nezakladajú. Založia sa, až keď ohrozenie pomíne.**

Podľa § 136 ods. 3 TP: *Pred výsluchom svedka, ktorého totožnosť má zostať utajená, vykoná orgán činný v trestnom konaní a súd v záujme ochrany svedka podľa potreby opatrenia, ako sú najmä **zmena vzhľadu a hlasu svedka**, prípadne vykoná jeho výsluch s využitím **technických zariadení vrátane zariadení určených na prenos zvuku a obrazu.***

Poškodenému je taktiež poskytnutá informácia, že obvinený bol prepustený z väzby alebo z nej ušiel, a že odsúdený bol prepustený z výkonu trestu odňatia slobody alebo z neho ušiel, ak poškodenému hrozí nebezpečenstvo v súvislosti s pobytom obvineného či odsúdeného na slobode alebo **ak o takéto informácie poškodený požiadal.**

Podľa ustanovenia § 134 ods. 1 TP: *Svedok, ktorý sa pre svoj vek, chorobu, telesnú alebo duševnú poruchu, **alebo z iných vážnych dôvodov** nemôže dostaviť na výsluch, môže byť vypočutý pomocou **technických zariadení určených na prenos zvuku a obrazu.*** Toto ustanovenie by sa malo aplikovať aj v prípade ohrozených a chránených svedkov, ktorým je poskytovaná ochrana podľa zákona o ochrane svedkov. Avšak, zariadenie na prenos zvuku a záznamu je využívané len v prípade výsluchu maloletých poškodených. **Podľa správ médií je zariadenie na prenos zvuku a záznamu využívané len v jednom prípade zo sto.**⁸

8 <http://www.sme.sk/c/4397955/policajti-vypocuvaju-bez-kamier.html>

Priebeh postupu orgánu činného v trestnom konaní závisí od veku dieťaťa a od druhu trestnej činnosti. **Ak je obeťou trestného činu dieťa, polícia kontaktuje orgán sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately, ktorý zabezpečuje dieťaťu pomoc a ochranu a taktiež kontaktuje súd. Prítomnosť rodičov pri výsluchu treba posudzovať individuálne, nakoľko v mnohých prípadoch sa ich prítomnosť prejavuje negatívne. V prípade trestných činov spáchaných voči blízkej a zverenej osobe (napríklad domáce násilie, sexuálne využívanie alebo znásilnenie), sa k výsluchu nepriberie rodič dieťaťa. Dieťaťu sa v týchto prípadoch ustanoví opatrovník, ktorý bude za dieťa konať.** Navyše, súd nariadi obmedzujúce opatrenie podľa ustanovenia § 75a Zákona č. 99/1963, Občiansky súdny poriadok (ďalej len "OSP"): Ak je život, zdravie alebo priaznivý vývoj maloletého dieťaťa vážne ohrozený alebo narušený, súd bez návrhu alebo na návrh orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately podľa osobitných predpisov predbežným opatrením nariadi, aby bolo maloleté dieťa dočasne zverené do starostlivosti fyzickej osoby alebo právnickej osoby, ktorú v uznesení určí (väčšinou Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny). **Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately dbá na to, aby nedochádzalo k ohrozovaniu alebo porušovaniu práv dieťaťa.**

Podľa § 135 TP:

(1) Ak je ako svedok vypočúvaná osoba mladšia ako 18 rokov o veciach, ktorých oživovanie v pamäti by vzhľadom na jej vek mohlo nepriaznivo ovplyvňovať jej duševný a mravný vývoj, treba výsluch vykonávať obzvlášť ohľaduplne a po obsahovej stránke tak, aby sa výsluch v ďalšom konaní už nemusel opakovať. K výsluchu sa priberie pedagóg, sociálny pracovník, psychológ alebo znalec, ktorý so zreteľom na predmet výsluchu a stupeň duševného vývoja vypočúvanej osoby prispeje k správne mu vedeniu výsluchu. Ak to môže prispieť k správne mu vykonaniu výsluchu, prizve sa k výsluchu aj zákonný zástupca.

40

(2) V ďalšom konaní má byť taká osoba vypočúvaná znova len v nevyhnutných prípadoch, v prípravnom konaní len so súhlasom prokurátora. V konaní pred súdom možno na podklade rozhodnutia súdu vykonať dôkaz prečítaním zápisnice i bez podmienok uvedených v § 263. Osoba, ktorá bola pribraná k výsluchu, sa podľa potreby vypočuje na **správnosť a úplnosť zápisnice alebo na spôsob, akým bol výsluch vykonaný, ako aj na spôsob, akým vypočúvaná osoba vypovedala.**

(3) Ak je ako svedok vypočúvaná osoba mladšia ako 18 rokov a ak ide o trestný čin spáchaný voči blízkej osobe alebo zverenej osobe alebo je zrejmé z okolností prípadu, že opätovná výpoveď osoby mladšej ako 18 rokov môže byť ovplyvnená, alebo je odôvodnený predpoklad, že výsluch by mohol nepriaznivo ovplyvňovať duševný a mravný vývoj osoby mladšej ako 18 rokov, **výsluch sa vykoná s využitím technických zariadení určených na záznam zvuku a obrazu tak, aby osoba mladšia ako 18 rokov mohla byť v ďalšom konaní vypočutá len výnimočne.** Ak treba zopakovať výsluch osoby mladšej ako 18 rokov po vznesení obvinenia, vykoná sa spôsobom upraveným v prvej vete; ďalší výsluch osoby mladšej ako 18 rokov sa v prípravnom konaní môže vykonať **len so súhlasom jej zákonného zástupcu** a v prípadoch podľa § 48 ods. 2 (Ak zákonný zástupca nemôže vykonávať svoje práva) so súhlasom opatrovníka.

Najväčšie problémy spôsobuje skutočnosť, že výsluch maloletej osoby je v prípravnom konaní vedený policajtmi. Avšak, výsluch môže realizovať podľa § 230 ods. 2 písm. c) TP aj prokurátor.

V slovenskom právnom poriadku nie je upravený postup výsluchu maloletých svedkov súdmi a orgánmi činnými v trestnom konaní. Taktické postupy výsluchu detských obetí sú tak ponechané na právnu teóriu a prax súdov.

Medzi špecifické metódy výsluchu maloletých patrí:

- Vypočúvajúci (orgán činný v trestnom konaní alebo súd) musí v priebehu prípravy výsluchu spoznať prostredie, v ktorom dieťa žije, stupeň jeho duševného vývoja, jeho záujmy, sklony, okruh blízkych osôb a pod. Vypočúvajúci si tak pripraví adekvátne otázky.
- Pred výsluchom je dôležité nadviazať k maloletému priateľský vzťah, vzbudiť jeho sympatie k vypočúvajúcemu. Dôveru dieťaťa si vypočúvajúci získa témou, ktorá je dieťaťu blízka, alebo vecou, ktorá si získa jeho pozornosť.
- Otázky vypočúvajúci adresuje dieťaťu tak, aby svedok voľne uviedol všetko, čo mu je známe o veci.
- V rannom štádiu výsluchu treba dieťa podporiť, aby dokázalo spontánne opísať všetko, čo mu je známe o veci. Vypočúvajúci musí maloletému preukázať, že vie o jeho obavách a že oceňuje jeho odvahu vypovedať o predmetnej veci.
- Vypočúvajúci má taktiež používať prostriedky neverbálnej komunikácie, ako je napríklad očný kontakt alebo prikyvovanie, aby dieťa uistil, že ho počúva.
- V priebehu celého výsluchu má vypočúvajúci postupovať s porozumením, empatiou.
- Ak dieťa voľne vypovedá o predmetnej veci, vypočúvajúci nemá prerušiť jeho výpoveď.

42

- **Vypočúvajúci nemá vyjadrovať vlastné názory, či svoje emócie.**

- Vypočúvajúci má používať taký tón hlasu a klásť otázky takým spôsobom, aby dieťa nezmatol. Taktiež v otázke vypočúvajúceho nemá byť zakomponovaná odpoveď.

- **Vypočúvajúci sa nemá pred maloletým vyjadrovať k jeho výpovedi.**

- Vypočúvajúci by sa mal vyhnúť otázkam, na ktoré sa odpovedá “áno-nie”, nakoľko deti majú tendenciu odpoveď na otázku, ktorej nerozumejú “áno”.

- Vypočúvajúci môže klásť aj tzv. “opačné otázky” (otázky o tom, čo sa nestalo), nakoľko deti takým otázkam odporujú a začnú tak spontánne rozprávať o predmetnej veci.

Ďalšou zvláštnosťou výsluchu maloletých je výber vhodného prostredia (napríklad mimo pojednávacej miestnosti). Vhodné miesto výsluchu napomáha znížiť stres detí z kontaktu so súdom, či orgánmi činnými v trestnom konaní. Vypočúvajúci je zodpovedný za prostredie/atmosféru vhodnú pri výsluchu maloletého svedka. Vypočúvajúci hrá kľúčovú rolu v ochote maloletého vypovedať. **Nadviazanie osobného kontaktu s maloletým prispieva k odbúraniu stresu, k uvoľneniu dieťaťa.**

Vzhľadom na malý počet prípadov obchodovania s ľuďmi, nie je možné posúdiť rozdiely vo výsluchu maloletých medzi jednotlivými regiónmi/súdmi. Avšak, výsluch maloletých závisí od jednotlivej osoby, ktorá výsluch vykonáva. **Niektorí vypočúvajúci sa poctivo pripravujú na výsluch, niektorí nie.**

PRÁVO NA PODANIE SVEDECKEJ VÝPOVEDE A PRÁVO NA REŠPEKTOVANIE ĽUDSKEJ DÔSTOJNOSTI

O týchto právach pozri vyššie uvedené časti.

PRÁVO NA OCHRANU FYZICKEJ INTEGRITY

O tomto práve pozri vyššie uvedené časti.

Oblasti fyzickej integrity osoby, ktorá sa stala obeťou obchodovania s ľuďmi sa týkajú prípadné zákroky v oblasti starostlivosti o zdravie, ktorým musí predchádzať poučenie zo strany ošetrojúceho zdravotníckeho pracovníka a informovaný súhlas zo strany prijímateľa zdravotnej starostlivosti. Avšak je diskutabilné, či súhlas je skutočne informovaný, nakoľko často je poučenie poskytnuté formálnym spôsobom, a najmä u cudzincov je poskytovanie informovaného súhlasu k zdravotníckym úkonom značne formalizované. Taktiež, osoba, či už štátny občan, alebo cudzinec sa môžu nachádzať v situácii, kde už nie je možné odmietnuť zdravotnícky úkon/zárok (napr. na policajnej stanici, už v nemocnici a pod).

PRÁVO NA ODŠKODNENIE

Poškodený trestným činom (dospelý alebo dieťa) môže žiadať o odškodnenie priamo v trestnom konaní. Podľa § 46 ods. 3 a 4 TP *poškodený, ktorý má podľa zákona proti obvinenému nárok na náhradu škody, ktorá mu bola spôsobená trestným činom, je tiež oprávnený navrhnúť, aby súd v odsudzujúcom rozsudku uložil obžalovanému povinnosť nahradiť túto škodu; návrh musí poškodený uplatniť najneskoršie do skončenia vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania.*

Z návrhu musí byť zrejmé, z akých dôvodov a v akej výške sa nárok na náhradu škody uplatňuje. Návrh podľa odseku 3 nemožno podať, ak bolo o nároku už rozhodnuté v občiansko-súdnom konaní alebo inom príslušnom konaní. O náhrade škody spôsobenej trestným činom súd rozhoduje v adhéznom konaní, ktoré prebieha v rámci trestného konania zároveň s rozhodovaním o vine obžalovaného.

Podľa Trestného poriadku je poškodeným osoba, ktorej bolo trestným činom ublížené na zdraví, spôsobená majetková, morálna alebo iná škoda alebo boli porušené či ohrozené jej iné zákonom chránené práva alebo slobody (§ 46 ods. 1).

Podľa § 288 ods. 1 TP: **Ak podľa výsledku dokazovania nie je podklad na vyslovenie povinnosti na náhradu škody alebo ak by bolo treba na rozhodnutie o povinnosti na náhradu škody vykonať ďalšie dokazovanie, ktoré presahuje potreby trestného stíhania a predĺžilo by ho, súd odkáže poškodeného na občiansko-súdne konanie, prípadne na konanie pred iným príslušným orgánom.**

Ak bola osoba poškodená násilným trestným činom, má právo žiadať o odškodnenie podľa zákona č. 215/2006 Z.z., o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi (ďalej len “zákon o odškodňovaní osôb”). Avšak, podľa § 3 ods. 1 tohto zákona, o odškodnenie môže požiadať poškodený, ktorý je občan Slovenskej republiky alebo občan iného členského štátu, alebo osoba bez štátnej príslušnosti, ktorá má na území Slovenskej republiky alebo na území iného členského štátu trvalý pobyt, alebo cudzí štátny príslušník za podmienok a v rozsahu ustanovenom medzinárodnou zmluvou, ktorá bola ratifikovaná a vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom⁹, ak k ujme na zdraví došlo na území Slovenskej republiky. **Z toho vyplýva, že vo všeobecnosti cudzí štátni príslušníci nemôžu požiadať o odškodnenie podľa tohto zákona.**

9 Dohovor o ochrane obetí násilných trestných činov

Podľa § 1 tohto zákona, tento zákon upravuje jednorazové finančné odškodnenie osôb, **ktorým bola v dôsledku úmyselných násilných trestných činov spôsobená ujma na zdraví**. Ujmou na zdraví sa rozumie ublíženie na zdraví, ťažká ujma na zdraví alebo smrť spôsobené trestným činom spáchaným inou osobou a **morálna škoda spôsobená trestným činom znásilnenia, sexuálneho násillia alebo sexuálneho zneužívania spáchaným inou osobou**.

O poskytnutí odškodnenia rozhoduje a odškodnenie vypláca na základe písomnej žiadosti poškodeného Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky.

Paragraf §4 zákona o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi stanovuje podmienky žiadosti o odškodnenie:

(1) Poškodený môže požiadať o odškodnenie, ak v trestnom konaní nadobudol právoplatnosť rozsudok alebo trestný rozkaz, ktorým sa páchatel' **uznáva vinným zo spáchania trestného činu, ktorým bola poškodenému spôsobená ujma na zdraví**, alebo rozsudok, ktorým bol obžalovaný spod obžaloby oslobodený, pretože nie je trestne zodpovedný pre nepríčetnosť **a ujma na zdraví nebola poškodenému plne uhradená inak**.

(2) Ak páchatel' trestného činu, ktorým bola poškodenému spôsobená ujma na zdraví, nie je známy, zdržiava sa na neznámom mieste alebo jeho trestnému stíhaniu bráni zákonná prekážka a ujma na zdraví nebola poškodenému plne uhradená inak, poškodený môže požiadať o odškodnenie, iba ak výsledky vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania orgánov činných v trestnom konaní nevyvolávajú dôvodné pochybnosti o tom, že sa stal trestný čin, ktorým bola poškodenému spôsobená ujma na zdraví.

46

Žiadosť treba podať Ministerstvu spravodlivosti **do šiestich mesiacov odo dňa nadobudnutia právoplatnosti rozsudku** alebo trestného rozkazu alebo iného rozhodnutia orgánu činného v trestnom konaní alebo súdu, ktorý v prípadoch uvedených v § 4 ods. 2 vo veci naposledy konal. Na žiadosti podané po tejto lehote sa nebude prihliadať.

Slovenské súdy ani v jednom prípade obchodovania s ľuďmi nepriznali poškodenému náhradu škody, a to ani slovenskému občanovi, ani cudziemu štátnemu príslušníkovi. Súd v trestnom konaní väčšinou odkáže poškodeného na občiansko-súdne konanie, čím dôjde k predĺženiu konania. Aj v prípade priznania nároku na náhradu škody spôsobenú násilným trestným činom (v iných prípadoch, nie v prípadoch obchodovania s ľuďmi), k náhrade škody páchatelom skutočne nedôjde. Súdy vo veľmi malom počte prípadov odsudzujú páchatel'a na peňažný trest (okrem trestných činov podvodu, prania špinavých peňazí, atď.)

Finančné odškodnenie majetkovej, či nemajetkovej ujmy je upravené v týchto ustanoveniach TP:

Paragraf 46 TP:

(1) Poškodený je osoba, ktorej bolo trestným činom ublížené na zdraví, spôsobená majetková, morálna alebo iná škoda alebo boli porušené či ohrozené jej iné zákonom chránené práva alebo slobody. Poškodený má právo v prípadoch ustanovených týmto zákonom sa vyjadriť, či súhlasí s trestným stíhaním, má právo uplatniť nárok na náhradu škody, robiť návrhy na vykonanie dôkazov alebo na ich doplnenie, predkladať dôkazy, nazerať do spisov a preštudovať ich, zúčastniť sa na hlavnom pojednávaní a na verejnom zasadnutí konanom o odvolaní alebo o dohode o priznaní viny a prijatí trestu, vyjadriť sa k vykonaným dôkazom, má právo záverečnej reči a právo podávať opravné prostriedky v rozsahu vymedzenom týmto zákonom.

(2) Poškodený je povinný najneskoršie na začiatku prvého výsluchu uviesť adresu, na ktorú sa mu majú písomnosti doručovať vrátane písomností určených do vlastných rúk, ako aj spôsob doručovania s tým, že ak túto adresu alebo spôsob doručovania zmení, musí takú skutočnosť bez meškania oznámiť príslušnému orgánu; o doručovaní a následkoch s tým spojených orgán činný v trestnom konaní poškodeného poučí.

(3) Poškodený, ktorý má podľa zákona proti obvinenému nárok na náhradu škody, ktorá mu bola spôsobená trestným činom, je tiež oprávnený navrhnúť, aby súd v odsudzujúcom rozsudku uložil obžalovanému povinnosť nahradiť túto škodu; návrh musí poškodený uplatniť najneskoršie do skončenia vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania. Z návrhu musí byť zrejmé, z akých dôvodov a v akej výške sa nárok na náhradu škody uplatňuje.

(4) Návrh podľa odseku 3 nemožno podať, ak bolo o nároku už rozhodnuté v občiansko-súdnom konaní alebo inom príslušnom konaní.

Paragraf 50 TP ustanovuje inštitút zaistenia nároku poškodeného:

1) Ak je dôvodná obava, že uspokojenie nároku poškodeného na náhradu škody spôsobenej trestným činom bude marené alebo sťažované, možno nárok až do pravdepodobnej výšky škody zaistiť

a) na majetku obvineného, (...).

Paragraf 82 ods. 1 TP s názvom "primerané povinnosti a obmedzenia" stanovuje, že ak sudca pre prípravné konanie alebo súd rozhodol, že sa obvinený ponecháva na slobode alebo že sa z väzby prepúšťa na slobodu, na posilnenie účelu, ktorý by sa inak dosiahol väzbou, môže orgán rozhodujúci o väzbe zároveň uložiť jedno alebo viac primeraných obmedzení alebo povinností, najmä (i) povinnosť zložiť peňažné prostriedky na účely zabezpečenia nároku poškodeného na náhradu škody.

Podľa ustanovenia § 164 TP: *V rozsudku, ktorým sa rozhoduje o vine, uvedie súd aj výrok o a) náhrade škody, ak bol nárok na jej náhradu riadne a včas uplatnený, (...).*

Podľa ustanovenia § 287 ods. 1 TP: *Ak súd odsudzuje obžalovaného pre trestný čin, ktorým spôsobil inému škodu uvedenú v § 46 ods. 1, uloží mu spravidla v rozsudku, aby ju poškodenému nahradil, ak bol nárok riadne a včas uplatnený. Ak tomu nebráni zákonná prekážka, súd uloží obžalovanému vždy povinnosť nahradiť neuhradenú škodu alebo jej neuhradenú časť, ak jej výška je súčasťou popisu skutku uvedeného vo výroku rozsudku, ktorým bol obžalovaný uznaný za vinného, alebo ak ide o náhradu morálnej škody spôsobenej úmyselným násilným trestným činom podľa osobitného zákona, ak škoda nebola dosiaľ uhradená.*

Trestný poriadok ustanovuje viacero prípadov, kedy je poškodený odkázaný na náhradu škody v občiansko-súdnom alebo v inom konaní:

1) § 288 ods. 1 TP: *Ak podľa výsledku dokazovania nie je podklad na vyslovenie povinnosti na náhradu škody alebo ak by bolo treba na rozhodnutie o povinnosti na náhradu škody vykonať ďalšie dokazovanie, ktoré presahuje potreby trestného stíhania a predĺžilo by ho, súd odkáže poškodeného na občianske súdne konanie, prípadne na konanie pred iným príslušným orgánom.*

2) § 288 ods. 2 TP: *Na občianske súdne konanie alebo na konanie pred iným príslušným orgánom odkáže súd poškodeného tiež so zvyškom jeho nároku, ak mu nárok z akéhokolvek dôvodu prizná len sčasti.*

3) § 288 ods. 3 TP: *Ak súd obžalovaného spod obžaloby oslobodí, odkáže poškodeného s jeho nárokom na náhradu škody vždy na občianske súdne konanie, prípadne na konanie pred iným príslušným orgánom.*

4) § 329 TP: *Ak zruší odvolací súd napadnutý rozsudok len vo výroku o náhrade škody a ak nerozhodne sám vo veci rozsudkom, odkáže poškodeného na občianske súdne konanie, prípadne na konanie pred iným príslušným orgánom.*

5) § 281 ods. 3 TP: *Ak súd zastaví trestné stíhanie, odkáže poškodeného, ktorý uplatnil nárok na náhradu škody, na občianske súdne konanie alebo na konanie pred iným príslušným orgánom.*

6) § 232 ods. 3 TP: *V prípade dohody o vine a treste, ak nedošlo k dohode o náhrade škody, prokurátor navrhne, aby súd poškodeného odkázal s nárokom na náhradu škody alebo jej časti na občianske súdne konanie alebo iné konanie. Podľa § 232 ods. 7 písm. d) TP dohoda o vine a treste obsahuje rozsah a spôsob náhrady škody, ak bola činom spôsobená.*

Avšak, v žiadnom prípade obchodovania s ľuďmi nebola škoda obeti vyplatená. Na Slovensku neexistuje fond na odškodňovanie obetí obchodovania s ľuďmi. V slovenskom právnom poriadku taktiež nie sú špeciálne ustanovenia týkajúce sa finančného odškodnenia detských obetí.

Ak obeť podá návrh na náhradu škody v občiansko-súdnom konaní, postupuje sa podľa OSP.

OCHRANA OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI PRED TRESTNÝM STÍHANÍM A TRESTOM

Novela TZ z mája 2013 zaviedla nové možnosti upustenia súdu od potrestania páchatel'a prečinu, ktorým nebola spôsobená smrť alebo ťažká ujma na zdraví. Paragraf 40 ods. 1 písm. b) TZ stanovuje: **Od potrestania páchatel'a prečinu, ak ním nebola spôsobená smrť alebo ťažká ujma**

50

na zdraví, možno upustiť, ak prečin spáchala osoba z donútenia v priamej súvislosti s tým, že bol na nej spáchaný trestný čin obchodovania s ľuďmi podľa § 179, trestný čin sexuálneho zneužívania podľa § 201 až 202, alebo trestný čin výroby detskej pornografie podľa § 368.

Podľa zákonodarcu je účelom takejto úpravy motivovať obeť týchto trestných činov, aby oznamovali príslušným štátnym orgánom spáchanie takýchto trestných činov, a to odstránením rizika ich kriminalizácie za iné trestné činy, ktoré tieto obeť spáchali v priamom dôsledku toho, že sa stali obeťou uvedených trestných činov.

Ustanovenie o netrestaní obetí obchodovania s ľuďmi je obsiahnuté aj v zákone o pobyte cudzincov v § 88 ods. 10, podľa ktorého rozhodnutie o zaistení stráca platnosť zaradením osoby do programu ministerstva vnútra na podporu a ochranu obetí obchodovania s ľuďmi.

OCHRANA OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI PRED ZAISTENÍM

Zákon o pobyte cudzincov stanovuje podmienky zaistenia štátnych príslušníkov tretích krajín v § 88 ods. 1:

Policajt je oprávnený zaistiť štátneho príslušníka tretej krajiny

a) v konaní o administratívnom vyhostení ak existuje riziko jeho úteku alebo ak štátny príslušník tretej krajiny sa vyhýba alebo bráni procesu prípravy výkonu jeho administratívneho vyhostenia,

b) na účel výkonu administratívneho vyhostenia alebo výkonu trestu vyhostenia,

c) na účel zabezpečenia prípravy jeho prevozu podľa Dublinského nariadenia ak existuje riziko jeho úteku alebo ak štátny príslušník tretej krajiny sa vyhýba alebo bráni procesu prípravy výkonu jeho administratívneho vyhostenia

d) na účel výkonu jeho prevozu podľa Dublinského nariadenia

e) na účel jeho vrátenia podľa medzinárodnej zmluvy, ak neoprávnene prekročil vonkajšiu hranicu alebo má na území Slovenskej republiky neoprávnený pobyt.

Podľa § 88 ods. 10 zákona o pobyte cudzincov *rozhodnutie o zaistení stráca platnosť zaradením osoby do programu Ministerstva vnútra na podporu a ochranu obetí obchodovania s ľuďmi*. Teda obeť obchodovania s ľuďmi – štátny príslušník tretej krajiny by mal byť prepustený zo zaistenia, len čo je zaradený do Programu. Teda ak obeť obchodovania s ľuďmi nie je zaradená do Programu, nedôjde ani k jej prepusteniu zo zaistenia. Avšak, § 88 ods. 9 zákona o pobyte cudzincov stanovuje: Ustanovenie odseku 1 sa nevzťahuje na maloletú osobu, ktorá nemá zákonného zástupcu. **Iné zraniteľné osoby možno zaistiť len v nevyhnutnom prípade a na čo najkratší čas. Zraniteľnou osobou je podľa § 2 ods. 7 zákona o pobyte cudzincov aj obeť obchodovania s ľuďmi.**¹⁰ Teda podľa § 88 ods. v súvislosti s § 2 ods. 7 zákona o pobyte cudzincov, obeť obchodovania s ľuďmi možno zaistiť len v nevyhnutnom prípade a na čo najkratší čas.

Na Slovensku existujú dva Útvary policajného zaistenia, a to v Medvedöve (západné Slovensko) a v Sečovciach (východné Slovensko, blízko slovensko-ukrajinskej hranice- vonkajšia schengenská hranica). Príslušník tretej

10 Paragraf 2 ods. 7 zákona o pobyte cudzincov: Zraniteľnou osobou je najmä maloletá osoba, osoba so zdravotným postihnutím, obeť obchodovania s ľuďmi, osoba staršia ako 65 rokov, tehotná žena, slobodný rodič s maloletým dieťaťom a osoba, ktorá bola vystavená mučeniu, znásilneniu alebo iným závažným formám psychického, fyzického alebo sexuálneho násillia; v odôvodnených prípadoch možno za staršiu osobu považovať aj osobu mladšiu ako 65 rokov.”

krajiny môže byť zaistený maximálne na lehotu 48 hodín, ak policajný útvar nevydal ešte rozhodnutie o administratívnom vyhostení. Po vydaní rozhodnutia o administratívnom vyhostení, možno cudzinca zaistiť najviac na šesť mesiacov. Policajný útvar môže rozhodnúť o predĺžení lehoty zaistenia najviac o 12 mesiacov, ak možno predpokladať, že napriek vykonaným úkonom potrebným na výkon jeho administratívneho vyhostenia sa tento výkon predĺži z dôvodu, že štátny príslušník tretej krajiny dostatočne nespolupracuje, alebo z dôvodu, že mu zastupiteľský úrad nevydal náhradný cestovný doklad v lehote šiestich mesiacov. Zaistený štátny príslušník tretej krajiny môže podať proti rozhodnutiu o zaistení a proti rozhodnutiu o predĺžení lehoty zaistenia opravný prostriedok do 15 dní odo dňa doručenia rozhodnutia, a to orgánu, ktorý ho vydal. Orgán, ktorý rozhodnutie vydal, predloží opravný prostriedok do piatich pracovných dní príslušnému krajskému súdu spolu so spisovým materiálom, ktorý sa na vec vzťahuje, a s písomným vyjadrením k opravnému prostriedku. Podanie opravného prostriedku nie je dôvodom na prepustenie cudzinca zo zaistenia.

Obet obchodovania s ľuďmi môže byť zaistená a vyhostená bez toho, že by bola identifikovaná ako obeť obchodovania s ľuďmi.

Zamestnanci IOM pravidelne navštevujú útvary policajného zaistenia kvôli poskytovaniu pomoci v prípade dobrovoľných návratov. V prípade podozrenia zo skutočnosti, že osoba je obeťou obchodovania s ľuďmi, IOM kontaktuje spolupracovníkov zaoberajúcich sa problematikou obchodovania s ľuďmi, ktorí môžu vykonať rozhovor s danou osobou. **Avšak, v čase zaradenia obeť do Programu, obeť už môže byť vyhostená zo Slovenskej republiky (vyhostenie sa uskutočňuje vo veľmi krátkom čase, hlavne ak má obeť cestovné doklady alebo ak obeť pochádza zo susednej krajiny, hlavne z Ukrajiny). Taktiež v mnohých prípadoch zaistený cudzinec nebol identifikovaný ako obeť obchodovania s ľuďmi IOM ani inou organizáciou, ktorá by mu poskytla pomoc, a tak došlo k jeho vyhosteniu, ako v prípade iných cudzincov.**

Spáchanie trestného činu je ďalším dôvodom na pozbavenie osobnej slobody. Páchatelia trestných činov sa umiestňujú buď do výkonu trestu odňatia slobody alebo do väzby. Zákon č. 82/2005 Z.z. o nelegálnej práci a nelegálnej migrácii považuje nelegálnu prácu za priestupok. Teda tomu, kto sa dopustí tohto priestupku nebude uložený trest odňatia slobody, ale pokuta do 331 eur. Prostitúcia nie je na Slovensku trestným činom, a tak osobám vykonávajúcim prostitúciu (potenciálnym obchodovaným obetiam) nemôže byť uložený trest odňatia slobody.

Žiadatelia o azyl, medzi ktorými sú aj obchodované obeť, sú umiestňovaní do Záchytného tábora v Humennom, kde podstupujú dôkladnú lekársku prehliadku. Záchytný tábor je uzavreté zariadenie. Žiadatelia v tomto zariadení zotrávajú spravidla od dvoch do štyroch týždňov a dokým neprebehnú komplexné zdravotné vyšetrenia, pri ktorých sa zisťuje aj výskyt cudzokrajných chorôb, nemôžu toto zariadenie opustiť.

Obetiam obchodovania s ľuďmi zaradeným do Programu má byť zabezpečené ubytovanie. Rôzne mimovládne organizácie poskytujú obetiam zaradeným do Programu ubytovanie. Avšak takéto ubytovanie (napríklad poskytované MVO Dotyk) nespĺňa minimálne štandardy a obeť sú niekedy ubytované v bytoch prenajatých MVO Dotyk, a sú obmedzované na osobnej slobode. Maloleté deti bez sprievodu (deti pochádzajúce z tretích krajín odlúčené od svojich rodičov) sa umiestňujú do detských domovov. Po príchode do detského domova sa umiestňujú do karanténnej časti na 3-7 dní (vo výnimočných prípadoch alebo v prípadoch infekčnej choroby to môže byť aj na dlhšie obdobie), kde dochádza k obmedzeniu ich osobnej slobody. **Avšak takéto karanténne opatrenia v detských domovoch nie sú stanovené v žiadnom právnom predpise.** Toto sa aplikuje taktiež i na detské obeť obchodovania s ľuďmi ak sú maloletými deťmi bez sprievodu.

54

Za najväčšie problémy v tejto oblasti považujeme:

- Problém nedostatočnej identifikácie obetí obchodovania s ľuďmi, nejednoznačných postupov a kritérií, na základe ktorých je vyhodnotené, že existuje dôvodná indícia, že by osoba mohla byť obeťou obchodovania z ľuďmi a bola následne zaradená do Programu, neexistencia postupov týkajúcich sa detí v praxi
- Existencia uzavretých/karanténnych miestností dokonca v detských domovoch, (kde môžu byť aj obeť obchodovania s ľuďmi)
- Nedostatok nezávislého monitorovania podmienok starostlivosti a služieb poskytovaných pre obeť obchodovania s ľuďmi poskytovaných MVO

LEHOTA NA ZOTAVENIE A REFLEXIU

Podľa slovenského právneho poriadku **je lehota na zotavenie a reflexiu** poskytovaná len štátnym príslušníkom tretej krajiny. Slovenským obetiam obchodovania s ľuďmi túto lehotu negarantuje žiadne právne ustanovenie. Zákon č. 404/2011 Z.z., o pobyte cudzincov, v ustanovení § 58 ods. 4 písm. d) poskytuje štátnym príslušníkom tretej krajiny, ktorí sú obeťou obchodovania s ľuďmi, lehotu na zotavenie a reflexiu v lehote najviac 90 dní, ktorá môže byť na žiadosť osoby poverenej ministerstvom vnútra predĺžená o 30 dní. **Táto lehota sa poskytuje len osobám identifikovaným ako obeť obchodovania s ľuďmi na území Slovenskej republiky. O poskytnutí obdobia na zotavenie a reflexiu sa nevydáva žiadne formálne rozhodnutie.** Paragraf 58 ods. 4 písm. d) zákona o pobyte cudzincov len stanovuje, že **za tolerovaný pobyt sa považuje obdobie najviac 90 dní, počas ktorých sa štátny príslušník tretej krajiny, ktorý je obeťou obchodovania s ľuďmi a má najmenej 18**

rozhodne, či bude spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní pri objasňovaní trestného činu súvisiaceho s obchodovaním s ľuďmi; túto lehotu možno na žiadosť osoby poverenej ministerstvom vnútra predĺžiť o 30 dní. Avšak zákon nešpecifikuje, kedy obdobie na zotavenie začína (či od momentu identifikovania osoby za obeť obchodovania s ľuďmi alebo od momentu zaradenia osoby do Programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi alebo v aký deň).

Takáto medzera v práve vedie k nejasnostiam a prispieva tak k svojvoľnému rozhodovaniu cudzineckej polície.

V slovenskom právnom poriadku neexistuje ustanovenie garantujúce poskytovanie služieb obetiam obchodovania s ľuďmi. Rozsah a kvalita služieb je stanovená jedine v Programe podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi. Zaradenie obeť do tohto Programu je tak podmienkou na poskytovanie týchto služieb.

Podľa čl. 6 Programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi je obeť obchodovania s ľuďmi poskytnutá:

- a) Nevyhnutná krízová starostlivosť-30 dní nevyhnutnej krízovej starostlivosti
- b) Krízová starostlivosť- 30 dní krízovej starostlivosti, ktorú môže informačné centrum v odôvodnených prípadoch predĺžiť o 30 dní¹¹
- c) Reintegrácia alebo integrácia- 30 dní, ktorú môže informačné centrum v odôvodnených prípadoch predĺžiť o 30 dní, maximálne však na 90 dní¹²
- d) Asistovaný dobrovoľný návrat

11 Vid' čl. 6 ods. 4 a 5 Nariadenia č. 180/2013

12 Vid' čl. 6 ods. 7 Nariadenia č. 180/2013

56

Komplexná starostlivosť o obeť obchodovania s ľuďmi poskytovaná v rámci Programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi zahŕňa podľa čl. 8:

- izoláciu z kriminálneho prostredia,
- pomoc občanovi Slovenskej krajiny pri dobrovoľnom návrate do Slovenskej republiky,
- možnosť anonymného ubytovania, ak o to obeť požiada
- finančnú podporu,
- sociálnu pomoc,
- psychosociálne poradenstvo,
- psychoterapeutické služby,
- právne poradenstvo,
- tlmočenie a prekladateľské služby
- zdravotnú starostlivosť,
- rekvalifikačné kurzy,
- možnosť zaradenia do programu ochrany svedka podľa zákona č. 256/1998 Z. z., o ochrane svedka,
- možnosť finančného odškodnenia podľa zákona č. 215/2006 Z. z., o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi - neaplikuje sa na štátnych príslušníkov tretích krajín,
- informácie o tolerovanom pobyte na území SR a v prípade potreby informácie o možnosti poskytnutia medzinárodnej ochrany, ak obeťou je štátny príslušník tretej krajiny,
- pomoc pri dobrovoľnom návrate do krajiny pôvodu a sprostredkovanie pomoci mimovládnej organizácie pôsobiacej v krajine pôvodu.

Zákon o pobyte cudzincov stanovuje, že **tolerovaný pobyt** sa poskytne osobe, ktorá je obeťou obchodovania s ľuďmi, ak má **najmenej 18 rokov, najmenej na 180 dní, a to aj opakovane, ak prítomnosť štátneho príslušníka tretej krajiny na území Slovenskej republiky je nevyhnutná na účely trestného konania**. Teda povolenie na tolerovaný

pobyt nezahŕňa obdobie občiansko-súdneho či správneho konania o náhrade škody spôsobenej trestným činom obchodovania s ľuďmi. Tolerovaný pobyt udeľuje cudzinecká polícia.

Podľa § 59 ods. 10 zákona o pobyte cudzincov: Ministerstvo vnútra zabezpečí štátnemu príslušníkovi tretej krajiny, ktorý má tolerovaný pobyt podľa § 58 ods. 2 písm. c) (teda obeti obchodovania s ľuďmi, ak má najmenej 18 rokov) **primerané ubytovanie, ak si ho nemôže zabezpečiť sám.**

Právny poriadok SR síce garantuje obchodovanej obeti primerané ubytovanie, nezabezpečuje však prístup k „sociálnej, psychologickej, zdravotnej a finančnej pomoci“ počas doby trvania povolenia na tolerovaný pobyt. Prístup obeti k službám závisí od registrácie obete v Programe podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi, a teda od finančných možností a projektov mimovládnych organizácií zaoberajúcich sa problémom obchodovania s ľuďmi.

TOLEROVANÝ, TRVALÝ, A HUMANITÁRNY POBYT

Tolerovaný pobyt

Zákon č. 404/2011 Z.z., o pobyte cudzincov:

§ 58:

(2) Policajný útvar udeľí tolerovaný pobyt štátnemu príslušníkovi tretej krajiny, ak nie sú dôvody na zamietnutie žiadosti podľa § 59 ods. 12

c) ktorý je obeťou obchodovania s ľuďmi, ak má najmenej 18 rokov; policajný útvar alebo osoba poverená ministerstvom vnútra oboznámi štátneho príslušníka tretej krajiny s možnosťou a podmienkami udelenia tolerovaného pobytu z tohto dôvodu a o právach a povinnostiach, ktoré z neho vyplývajú.

58

§ 59:

(12) Policajný útvar zamietne žiadosť o udelenie tolerovaného pobytu alebo žiadosť o predĺženie tolerovaného pobytu, ak

- a) štátny príslušník tretej krajiny uvedie nepravdivé alebo zavádzajúce údaje alebo predloží falošné alebo pozmenené doklady alebo doklad inej osoby,*
- b) nespĺňa podmienky na udelenie tolerovaného pobytu,*
- c) štátny príslušník tretej krajiny je nežiaducou osobou,*
- d) nepriložil doklad podľa odseku 3.*

§ 58:

(4) Za tolerovaný pobyt sa považuje obdobie

- d) najviac 90 dní, počas ktorých sa štátny príslušník tretej krajiny, ktorý je obeťou obchodovania s ľuďmi a má najmenej 18 rokov, rozhodne, či bude spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní pri objasňovaní trestného činu súvisiaceho s obchodovaním s ľuďmi; túto lehotu možno na žiadosť osoby poverenej ministerstvom vnútra predĺžiť o 30 dní.*

§ 59:

(1) Policajný útvar na žiadosť štátneho príslušníka tretej krajiny udelí alebo predĺži tolerovaný pobyt na dobu trvania dôvodov na jeho udelenie, najviac na 180 dní, ak nie je v tretej vete tohto odseku, odseku 6 alebo § 58 ods. 3 ustanovené inak. Žiadosť o udelenie tolerovaného pobytu a žiadosť o predĺženie tolerovaného pobytu štátny príslušník tretej krajiny podáva osobne na úradnom tlačive na policajnom útvare. Žiadosť o udelenie tolerovaného pobytu podľa § 58 ods. 2 písm. c) a ods. 3 podáva za štátneho príslušníka tretej krajiny orgán činný v trestnom konaní. (...)

(6) Policajný útvar udelí tolerovaný pobyt podľa § 58 ods. 2 písm. c) najmenej na 180 dní, a to aj opakovane, ak prítomnosť štátneho

štátneho príslušníka tretej krajiny na území Slovenskej republiky je nevyhnutná na účely trestného konania; policajný útvar však neudelí tolerovaný pobyt, ak sa preukáže, že žiadateľ neprerušil alebo obnovil z vlastnej vôle kontakty s osobami podozrivými zo spáchania trestného činu súvisiaceho s obchodovaním s ľuďmi.

(10) Ministerstvo vnútra zabezpečí štátnemu príslušníkovi tretej krajiny, ktorý má tolerovaný pobyt podľa § 58 ods. 2 písm. c) alebo ods. 3, primerané ubytovanie, ak si ho nemôže zabezpečiť sám.

(11) Orgán činný v trestnom konaní alebo osoba poverená ministerstvom vnútra informuje štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorému bol udelený tolerovaný pobyt podľa odseku 6, o prípadných programoch alebo projektoch, ktorých cieľom je umožniť jeho začlenenie do spoločnosti počas trvania tolerovaného pobytu

Skutočnosť, že osoba je obeťou obchodovania s ľuďmi, nie je dôvodom na udelenie trvalého pobytu a taktiež právny poriadok Slovenskej republiky nepozná udelenie povolenia na pobyt z humanitných dôvodov. Obeť obchodovania s ľuďmi môže požiadať o azyl podľa zákona č. 480/2002 Z.z. o azyle, avšak nie je možné **udelieť azyl** len zo samotného dôvodu, že osoba je obeťou obchodovania s ľuďmi. Migračný úrad Ministerstva vnútra môže obchodovanej obeti udeliť azyl z humanitných dôvodov, ak ide napríklad o staršiu, chorú či traumatizovanú obeť.

Ustanovenie § 9 zákona o azyle umožňuje udelenie azylu z humanitných dôvodov. Nakoľko zákon nešpecifikuje, čo spadá pod „humanitné dôvody“, posúdenie každého jednotlivého prípadu je výlučne na správnej úvahe Migračného úradu. Na tento druh azylu tak nie je právny nárok.

Nariadenie Ministra vnútra¹³ demonštratívne vymenováva „humanitné dôvody“, na základe ktorých môže Migračný úrad udeliť azyl, ak žiadateľ nespĺňa podmienky pre udelenie azylu podľa § 8 zákona o azyle. Ide o prípady prestarnutých, traumatizovaných alebo ťažko chorých osôb, ktorých návrat do krajiny pôvodu by mohol predstavovať značné fyzické útrapy, prípadne až smrť. Avšak udelenie tohto druhu azylu je výlučne v právomoci Migračného úradu. V azylovom konaní sa jedine posudzuje, či obeť spadá pod „humanitný prípad“, napríklad sa posudzuje „traumatizácia“ žiadateľa o azyl, prostredníctvom znaleckého posudku z odboru psychiatria, ktorého vypracovanie, často i opakované si vyžiada Migračný úrad. Migračný úrad tak neskúma, či je žiadateľ o azyl obeťou obchodovania s ľuďmi.

Zákon č. 480/2002 Z.z. o azyle

§ 9 Udelenie azylu z humanitných dôvodov:

Ministerstvo môže udeliť azyl z humanitných dôvodov, aj keď sa v konaní nezistia dôvody podľa § 8.

Obeti obchodovania s ľuďmi môže byť udelený **trvalý pobyt na neobmedzený čas** aj bez splnenia podmienok ustanovených v zákone o pobyte cudzincov, a to v prípade ak je obchodovaná obeť považovaná za ohrozeného alebo chráneného svedka v trestnom konaní a ak udelenie takéhoto pobytu je potrebné na poskytnutie ochrany a pomoci svedkovi podľa zákona o ochrane svedka.

Podľa Programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi môže byť obeť obchodovania s ľuďmi udelený taktiež **trvalý pobyt na päť rokov**, ak je to v záujme Slovenskej republiky. Avšak, tento druh povolenia na pobyt nebol zatiaľ udelený, čo predstavuje „záujem Slovenskej republiky“ nie je definované.

¹³ Nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky o postupe Migračného úradu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky a útvarov Policajného zboru pri vykonávaní zákona č. 480/2002 Z.z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov č. 1 z 11.1.2007

Zákon č. 404/2011 Z.z. o pobyte cudzincov**§ 46 Trvalý pobyt na neobmedzený čas:**

(2) Ministerstvo vnútra môže udeliť trvalý pobyt na neobmedzený čas aj bez splnenia podmienok ustanovených v tomto zákone,

a) ak je to potrebné na poskytovanie ochrany a pomoci svedkovi podľa osobitného predpisu (zákon č. 256/1998 o ochrane svedka).

§ 43 Trvalý pobyt na päť rokov:

(1) Policajný útvar udelí trvalý pobyt na päť rokov, ak nie sú dôvody na zamietnutie žiadosti podľa § 48 ods. 2, štátnemu príslušníkovi tretej krajiny, e) ak je to v záujme Slovenskej republiky

§ 48 Rozhodovanie o žiadosti o udelenie trvalého pobytu

(2) Policajný útvar zamietne žiadosť o udelenie trvalého pobytu, ak

- a) štátny príslušník tretej krajiny je nežiaducou osobou,
- b) je dôvodné podozrenie, že štátny príslušník tretej krajiny pri svojom pobyte ohrozí bezpečnosť štátu, verejný poriadok alebo verejné zdravie,
- c) štátny príslušník tretej krajiny nespĺňa podmienky na udelenie trvalého pobytu,
- d) štátny príslušník tretej krajiny uzavrel účelové manželstvo,
- e) manželstvo nebolo uzavreté podľa osobitného predpisu, ak ide o žiadosť o udelenie trvalého pobytu podľa § 43 ods. 1 písm. a) alebo § 46 ods. 1 písm. a),
- f) štátny príslušník tretej krajiny uvedie nepravdivé alebo zavádzajúce údaje alebo predloží falošné alebo pozmenené doklady alebo doklad inej osoby, alebo
- g) údaje v cestovnom doklade nezodpovedajú skutočnosti.

62

V právnom poriadku SR neexistujú špeciálne ustanovenia týkajúce sa maloletých obchodovaných obetí. Vyššie citované ustanovenia o tolerovanom pobyte sa aplikujú len na „obete obchodovania s ľuďmi, ak majú najmenej 18 rokov“ (tak tolerovaný pobyt počas lehoty na zotavenie a reflexiu, ako aj tolerovaný pobyt poskytnutý po uplynutí tejto lehoty). V právnom poriadku SR neexistujú špeciálne ustanovenia o lehote na zotavenie a reflexiu, povolení na pobyt, či azyle vzťahujúce sa na detské obete obchodovania s ľuďmi- cudzincov.

Maloletým osobám bez sprievodu súd ustanoví opatrovníka. Maloleté osoby bez sprievodu sa umiestňujú do detských domovov, kde im je poskytovaná starostlivosť rovnako ako slovenským deťom. Opatrovník dieťaťa môže za maloletú osobu podať žiadosť o tolerovaný pobyt a taktiež žiadosť o azyl. Zákon o azyle obsahuje špeciálne ustanovenia týkajúce sa maloletých žiadateľov o azyl, napr. podľa § 22 ods. 5 Ministerstvo vnútra zabezpečí vhodnú zdravotnú starostlivosť maloletým žiadateľom o udelenie azylu, ktorí sú obeťami zneužívania, zanedbávania, vykorisťovania, mučenia alebo krutého, neľudského a ponižujúceho zaobchádzania alebo ktorí trpeli na následky ozbrojeného konfliktu.

Právny poriadok SR taktiež neobsahuje ustanovenie o lehote na zotavenie a reflexiu poskytovanú maloletým slovenským obetiam obchodovania s ľuďmi (rovnako ako negarantuje lehotu na zotavenia a reflexiu dospelým slovenským obchodovaným obetiam). Táto lehota je regulovaná len v Programe podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi.

Zákon č. 404/2011 Z.z. o pobyte cudzincov

§ 58

(2) Policajný útvar udelí **tolerovaný pobyt** štátnemu príslušníkovi tretej krajiny, ak nie sú dôvody na zamietnutie žiadosti podľa § 59 ods. 12, a) ktorý je maloletou osobou nájdenou na území Slovenskej republiky,

Za tri najväčšie problémy v tejto oblasti považujeme:

- Právny poriadok SR negarantuje lehotu na zotavenie a reflexiu všetkým obchodovaným obetiam (právny poriadok SR poskytuje túto lehotu len dospelým obchodovaným obetiam- cudzincom, avšak aj u tejto skupiny obetí je ustanovenie vágne, nakoľko zákon nešpecifikuje od kedy sa pobyt obchodovanej obeť považuje za tolerovaný pobyt).
- Právny poriadok SR neobsahuje dostatočné usmernenia pre príslušný policajný orgán a ostatných štátnych úradníkov o tom, ako uplatňovať lehotu na zotavenie a reflexiu v praxi.
- Trvalý pobyt na päť rokov nebol doposiaľ udelený, hoci takýto druh pobytu možno udeliť podľa zákona o pobyte cudzincov, ak je to v záujme Slovenskej republiky a taktiež udelenie tohto druhu pobytu umožňuje i Program podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi.

NAVRÁTENIE A OPATRENIA PROTI OPĀTOVNÉMU OBCHODOVANIU OSOBY

Detské obeť obchodovania s ľuďmi – cudzinci a dospelé obchodované obeť, ktorým je poskytnutá doba na zotavenie a obchodované osoby s udeleným povolením na tolerovaný pobyt, nemôžu byť administratívne vyhodené z územia Slovenskej republiky.

Podľa § 83 ods. 8 písm. a) a c) zákona č. 404/2011 Z.z. o pobyte cudzincov, Policajný útvar nemôže

a) administratívne vyhostiť dieťa mladšie ako 18 rokov; to neplatí, ak je vyhostenie tohto dieťaťa v jeho záujme

c) štátneho príslušníka tretej krajiny podľa § 58 ods. 2 písm. c) (ktorý je obeťou obchodovania s ľuďmi, ak má najmenej 18 rokov) počas obdobia podľa § 58 ods. 4 písm. d) (lehota na zotavenie a reflexiu).

Avšak, každá obchodovaná obeť sa môže rozhodnúť, že sa chce dobrovoľne vrátiť do svojej krajiny pôvodu alebo posledného bydliska alebo inej tretej krajiny, ktorá ho prijme. Program podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi v čl. 8 stanovuje, že v rámci komplexnej starostlivosti o obeť obchodovania s ľuďmi sa obeti poskytuje *i pomoc pri dobrovoľnom návrate do krajiny pôvodu a sprostredkovanie pomoci mimovládnej organizácie pôso- biacej v krajine pôvodu.*

Podľa čl. 6 Programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi, *poskytovateľ služby zabezpečuje na základe súhlasu Informačného centra asistovaný dobrovoľný návrat obetí obchodovania s ľuďmi do krajiny pôvodu, a to jednak štátnych príslušníkov SR, v prípade ich dobrovoľného návratu na územie SR, ako aj cudzích štátnych príslušníkov, v prípade ich dobrovoľného návratu do krajiny pôvodu, či do miesta posledného bydliska. Poznámka: Podľa Programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi je „poskytovateľom služby“ právnická alebo fyzická osoba, s ktorou Ministerstvo vnútra uzatvorilo zmluvu o spolupráci na zabezpečenie služieb Programu a „informačné centrum“ „Informačné centrum na boj proti obchodovaniu s ľuďmi a prevenciu kriminality“.*

Poznámka: Podľa Programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi je „poskytovateľom služby“ právnická alebo fyzická osoba, s ktorou Ministerstvo vnútra uzatvorilo zmluvu o spolupráci na zabezpečenie služieb

Programu a „informačné centrum“ „Informačné centrum na boj proti obchodovaniu s ľuďmi a prevenciu kriminality“.

Dobrovoľný návrat cudzích štátnych príslušníkov, nevynímajúc obeť obchodovania s ľuďmi, zabezpečuje v praxi Medzinárodná organizácia pre migráciu Bratislava (IOM) v rámci programu asistovaných dobrovoľných návratov (AVR). Avšak, novelizované ustanovenie zákona o pobyte cudzincov z mája 2013 v § 82 ods. 8 ustanovuje, že podmienkou zaradenia cudzinca, nelegálne pobývajúceho na území SR, do programu dobrovoľných návratov AVR, je rozhodnutie o jeho administratívnom vyhostení. Vzhľadom na skutočnosť, že obchodovaná osoba by sa mala považovať za osobu s udeľeným tolerovaným pobytom, toto ustanovenie by sa nemalo aplikovať na prípady obchodovaných obetí. Nakoľko ide o nové ustanovenie, jeho aplikácia v prípadoch obchodovaných obetí nie je zatiaľ zrejmá.

§ 82 ods. 8 zákona o pobyte cudzincov:

(8) Policajný útvar vydá rozhodnutie o administratívnom vyhostení podľa odseku 1 písm. h) (osoba má neoprávnený pobyt na území Slovenskej republiky), bez uloženia zákazu vstupu, ak sa štátny príslušník tretej krajiny dobrovoľne dostaví na policajný útvar a požiada o návrat do domovského štátu v rámci asistovaného dobrovoľného návratu.

Ak sa obchodovaná obeť rozhodne, že sa chce dobrovoľne vrátiť do svojej krajiny pôvodu alebo posledného bydliska, dôjde k jej vyradeniu z Programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi a opustí územie Slovenskej republiky. Po návrate obchodovanej obete na Slovensko, vypracuje poskytovateľ služieb podľa čl. 6 Programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi individuálny reintegračný plán, ktorý zašle na schválenie informačnému centru. Informačné centrum môže tento plán pozmeniť. Reintegrácia obete do spoločnosti sa uskutočňuje na základe tohto plánu.

66

Slovenský právny poriadok neupravuje navrátenie detských obetí obchodovania s ľuďmi, a tak sa na detské obchodované obeť aplikujú všeobecné ustanovenia o ochrane a blahu dieťaťa.

VI.

PRÍSTUP K PRÁVNEJ POMOCI
/ PRÁVNEMU ZASTUPOVANIU

Zákon o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a Občiansky súdny poriadok stanovujú, že každému dieťaťu, ktoré sa ocitne bez akejkoľvek starostlivosti alebo ktorého život, zdravie alebo priaznivý vývoj je vážne ohrozený alebo narušený, súd ustanoví opatrovníka. Podľa zákona o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele, opatrenia na ochranu dieťaťa majú rešpektovať jeho „najlepší záujem“, tak ako je to stanovené v Dohovore o právach dieťaťa. Avšak, zákon nedefinuje, čo predstavuje najlepší záujem dieťaťa a aké faktory sa majú vziať do úvahy pri posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa.

Opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately sa vykonávajú nielen pre deti, ale aj pre plnoleté fyzické osoby do 25 rokov veku (tzv. mladý dospelý).

Všetky subjekty uskutočňujúce opatrenia podľa zákona o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele sú povinné dbať na to, aby nedochádzalo k ohrozovaniu alebo porušovaniu práv dieťaťa a zabezpečujú dieťaťu ochranu a starostlivosť, ktorá je nevyhnutná pre jeho blaho a ochranu jeho právom chránených záujmov.

Občiansky súdny poriadok upravuje konanie o ustanovení opatrovníka. Ak sa ocitne maloleté dieťa bez akejkoľvek starostlivosti alebo ak je jeho život, zdravie alebo priaznivý vývoj vážne ohrozený alebo narušený, súd nariadi, aby bolo maloleté dieťa dočasne zverené do starostlivosti inej osoby (fyzickej či právnickej). Súd sústavne sleduje spôsob výkonu funkcie opatrovníka. Opatrovník, tak dočasný ako aj trvalý, musí v každom postupe týkajúcom sa dieťaťa konať v najlepšom záujme dieťaťa. Ak je opatrovník ustanovený detskej obeti obchodovania s ľuďmi, tento sa zúčastňuje na všetkých postupoch týkajúcich sa dieťaťa, nevynímajúc navrátenie do krajiny pôvodu.

POUŽITÁ LITERATÚRA

Protokol o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi, doplňujúci Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu (tzv. Palermský protokol)

Dohovor Rady Európy proti obchodovaniu s ľuďmi

Dohovor o ochrane obetí násilných trestných činov

Smernica 2011/36/EÚ

Občiansky zákonník č.40/1964 Z.z. v znení neskorších predpisov

Občiansky súdny poriadok č.99/1963 v znení neskorších predpisov

Trestný zákon č. 300/2005 Z.z. v platnom a účinnom znení

Trestný poriadok č. 301/2005 Z.z. v platnom a účinnom znení

Správny poriadok č.71/1967 Z.z. o správnom konaní

Zákon č. 404/2011 Z.z., o pobyte cudzincov

Zákon č. 480/2002 Z.z. o azyle

Zákon č. 256/1998 Z.z. o ochrane svedka

Zákon č. 601/2003 Z.z. o životnom minime

Zákon č. 327/2005 Z.z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi

Zákon č. 82/2005 Z.z. o nelegálnej práci a nelegálnej migrácii

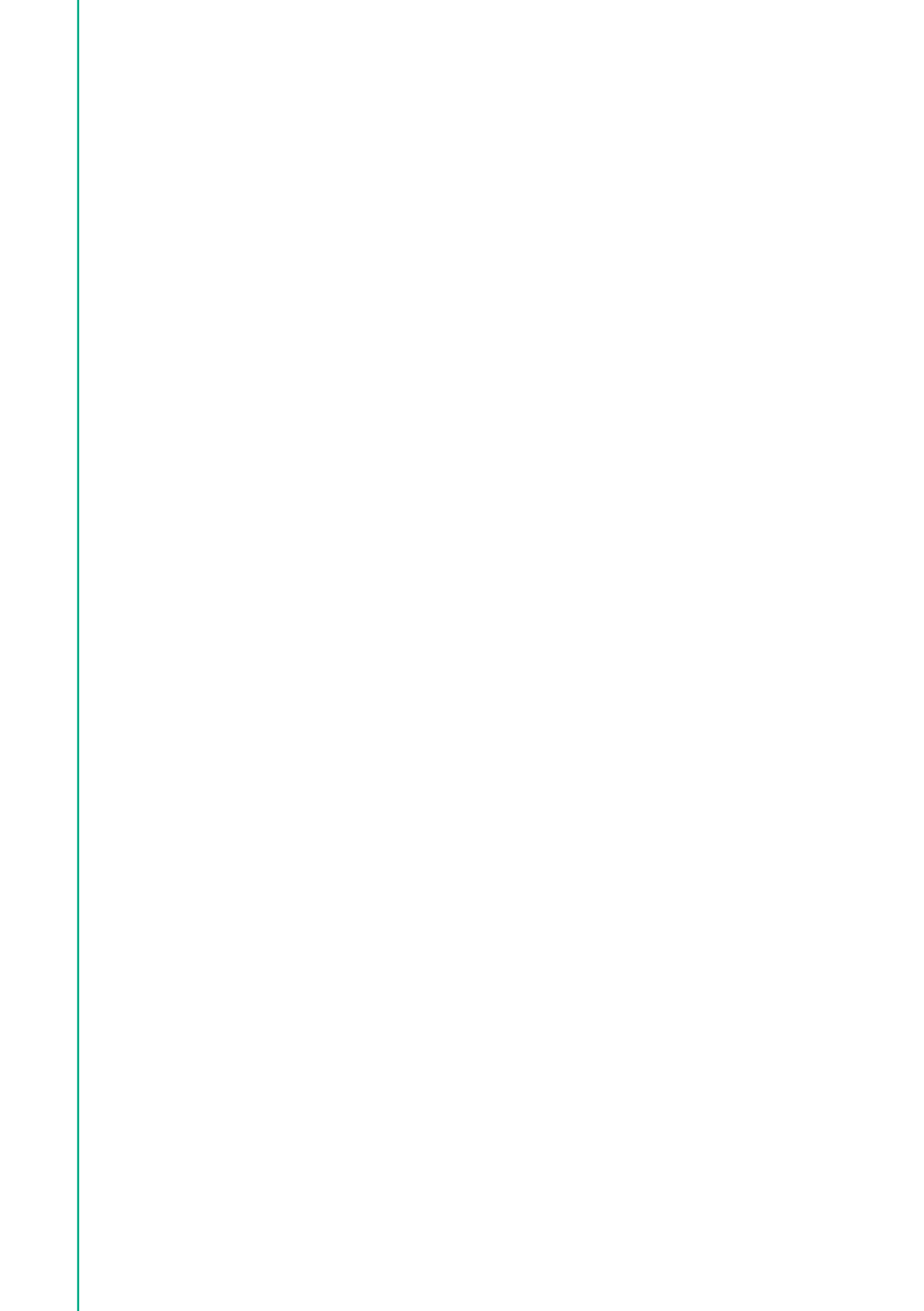
Zákon o sociálno-právnej ochrane a sociálnej kuratele č.305/2005 Z.z. v platnom a účinnom znení

Zákon o rodine č.36/2005 Z.z. v platnom a účinnom znení

Nariadenie vlády č. 321/2013

Nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky č. 180/2013

Nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky o postupe Migračného úradu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky a útvarov Policajného zboru pri vykonávaní zákona č. 480/2002 Z.z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov č. 1 z 11.1.2007

HUMAN
RIGHTS LEAGUE
LIGA ZA LUDSKÉ PRÁVA